

המזכיר

עתו שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

..... יוצא לאור בכל ערב שבת. ....

מחיר החתימה:

באוסטריה-אונגריה:

לשנה 6 כתרין
לחצי שנה 3 כתרין
רבע 1.50 כתרין

כאשכנז:

לשנה 7 כתרין

כיתר הארצות:

לשנה 8 כתרין — 8.50 פראנק.

הארסה לבית המערכת ולדארמיניסמריה:

„Hamicep“

ul. Św. Sebastyana 32, Kraków.

מחיר מורעות או הזכרות לנפטרים

לפי גרל השמח.

ברכת מז"מ חצי הכתר. בראש הגליון
שני כתרין.

גליון בודד 12 הדר.

מכתבים בלתי חפשים לא יתקבלו.

כ"י, שלא נרשם, לא יושב לבעליו.

המשנה מקומו עליו להודיענו מיר לא

רק שם מקומו החדש, ב"א גם שם

מקומו הקודם.

מחיר שנוי אדרסה חצי הכתר.

Kraków, 3 Marca 1905.

גליון ט

נראה, כ"י אד"ר תרס"ה.

אצל פעלים עומדים ולא יוצאים. אי אפשר להלשון
היהודית לחבר שתי פעולות בהשוואה זמנית רק
ע"י עקולים.

הבור הפסוקים אצל העברים כנגד להסבסמניו
של היפתיים, היה, הודות להסתכלות המיוחדת, פעלי.
האשכנזי יאמר למשל: „דער וועלכער וואר“, והעברי:
„זה אשר היה“, המלה אשר (וואס) היא זמנית, נמשכת
על סדר הפעולה, ההווה, וועלכער (מי) ממלא מקום
השם, נמשך על הדבר, על שם העצם. וכן היהודי
יאמר „דער וואס איז געוועזען“ ממש כמו אצל
העברים, בהתקשרות זמנית. הסופרים העברים של
היום, שבמלו בישות הנכרים, כותבים „זה מי שהיה“,
הרכבה מן היפתיים, „מי“ (וועלכער) והעבריות
„אשר“. הוי כמה גרועים סופרינו העברים, המתמרים
בתחית ומכבדים את הזרנגן בתור זר! והנה לשון
הגלות, הומר זה, השתנתה בפי העם לפי רוח
העבריים, ואלו הסופרים נטמעו כל כך עד אשר
יקחו את הלשון העברית הטחורה, ומסגלים אותה
לרוח יפת, שהתמוגגו בה גם הם, מכלתי יכלת
לעמד בפניה.

האופי היסודי של שפ"ע הוא, ששמות העצם
לא ישתנו בה הוין מביהם הנסמך (גניטיבוס).
הסרון נטיות והשתנות מראה על רום התפתחות
הלשון, כל לשון במדה שהיא במצבה הישן, כלומר
הסרת ההתפתחות, תרכיבה בה הנטיות והתמונות
והגזרות בשמות ובפעלים. בהשפה הכסקית (אקסיוורה),
שירידת הלשונות הקדמוניות של ארופה, נובל לראות
השתנות המביאה להשתוממות. השם משתנה לפני
כל יחס הפעל באופן אחר. יש בה נטיות אף
לתארי הפעל, ליהסי הפעל ולמלות הקריאה. לכל
פעל יש מאתים ושש קונוגוציונות, הבלשנים שלכר

השחר"מ"ב ומ"ג, נסו להראות גם בלשון העברית
את הבדלת העתים הרגילה אצל היפתיים, את
ההלוק בין העבר הנשלם (פרפקטום) ובלתי נשלם
(אימפרפקטום), ובין העתיד הנשלם (פוטורום
אקסאקטום) ובלתי נשלם (פוטורום סימפלקס) ולא
עלתה בידם. ההפרדה בין העתידים (תפעול ופעלת)
היא בלי יסוד. רק עבר בלתי נשלם (ותפעול)
הצליחו לגלות, אבל הוא נמצא רק במקום שיש
הבור בענין. פעלת משמש לעבר נשלם ולבלתי
נשלם. בלשון המשנה והמדרש נמצאים שני מיני
עבר, אולם אין ביניהם הבדל זמני. התמונות הן:
אמר, היה אומר. הראשונה עוד תנכית והשנית
רומית דומה אל הקשור locutus sum, שאמנם
שם הוא מסמן רק את העבר הנשלם. אין איפא
בלשון המאחרת אף צל הבדלה גם בלשון היהודית
שורר ההוק הזה. אין מבחינים בין נשלם ובלתי
נשלם. „איך בין געוועזען“, „איך וועל ויין“ מסמנים
את כל הזמנים.

בלשון העברית אין משתמשים בכינוי בתור
פעל בפ"ע, להשוות שתי פעולות בזמן אחר. האשכנזי
יאמר „געהענד האבע איך ערבליקט“, והעברי
יבטא את המחשבה הזאת בשני אופנים: „בלתי
ראיתי“, „כאשר הלכתי ראיתי“ ובכל אופן לא
„הולך ראיתי“. המדבר יהודי יאמר באחת משתי
דרכים: „וויא איך בין געגאנגען האב איך דער-
זעהען“ או „גייענדיגערהייט“ האבע וכו', האחרונה
היא הרכבת שתי מלים „גייענדי“ „הייט“, כלומר
„במצב ההליכה“, „בהליכה“. (התמונה „גייענדי“,
הנמצאה אצל אהדים מסופרי היהודית, היא
מלאכותית, בהדבור החי לא נודע שמושה). גם אין
התמונות „גייענדיגערהייט“, „גייענדי“ נמצאות רק

תחית העם היהודי.

(המשך)

החשובה בכל הטענות נגד השפה היהודית
היא, שמוצאה זר. הטענה הזאת למרות חשיבותה
היא שטחית. זרות מוצא הלשון אינה מוכיחה
שהבנין הכללי, המושגים, הרוח, אינם עצמיים.
אמנם רגילים אנו לראות, שהמלות משפיעות הרבה;
אבל מה שהוא רגיל אינו מוכרח. עם שבהו הזק
ופועל, תהלש השפעת המלות עליו, אדרבא, המלות
תקבלנה צורה חדשה לפי רוח העם המשתמש בהן.
בלשון האנגלית יותר מארכעים למאה מלות הן
צדפתיות ורומיות וכל זאת הלשון היא גרמנית
אמתית. העמים הרומנים, המדברים בבנות הלשון
הרומית, בקבלם את הלשון לא נעשו המה רומים,
אלא הלשון נעשתה קנינם. הבלוגרים, ברובם עם
בני-מזגול, מדברים בלשון סלבים ובכל זאת הם
חטיבה לאומית מיוחדת. לא המלות הן העקר,
כי-אם ההותם הפסיכולוגי, שהעם מטביע עליהן.
הלשון היהודית, נובל לאמר בשמה, נושא עליו
את ההטבעה הכללית של העברים, וגם בתוכה
צבר העם בדברו בה אוצר כביר של יצירותיו,
שהרכבה מהן נמצאות בשכבות התהוותות של העם.
אשר היה העם היהודי מכרה על ידי תנאים
חיצוניים, לקבל את הלשון האשכנזית, לא היו עוד
עבדים בפנימיותם, רוחם היה עוד הזק מאד. על-
פ" שנה את מכנה הלשון כל כך, עד שהתאימה
להרכבה תכונות עבריות ויסלגנה להשקפותיו.

אחת מן התכונות היסודיות של שפת עבר
היא הסרון הבחנה מדויקה בין הזמנים. אהדים,
כמו שד"ל ב„בית האוצר“ לשכה ב' ומלכ"ס ב„אילת

שהרשיכה את הכסף כדמעותיה ותתאבל על גורל
בתה כל הימים.

בה עבדו שבעות אחרים וכמעט הסכימו הוריה
במצבם החדש, שהנערה החביבה נותנת להם לחמם
הצר. ויהי היום ותבא הנערה לעת ערב אל אמה
ותספר לה, כי אדוניה דורש ממנה, כי תבא גם בשבת
לעבד עבודה ואם לא, לא יוכל לתת לה העבודה.
כשמוע אמה את הכשורה מת לבה בקרבה. ותכך
בכי גדול ותחלף, לכלי תת את כתה לחלל שבת,
אפילו אם יגרשוה מכית החרשת. העת היתה עת רעה,
פועלים רבים הלכו כמל ואי אפשר היה להשיג עבודה
אחרת. בשוכ אישה הביתה מתפלת ערבית ספרה לו
ויגור אמר כהחלט גמור ובכעס: „כל עוד נשמה
בקרכי לא תעבד כתי בשבת. אמרי לארונך, כי לא
אתנך לעבד בשבת, אף אם יתן לי את כל הפבריקה.“
ממחרת הביאה מענה מאדוניה, כי מברחה היא לבא
בשבת ואם לא, אל תוסיף עוד לבא גם בחול. האשה
הוסיפה לבכות ואביה עמד בדבורו, כי בתו לא תחלל
שבת. והנערה כבר החליטה בלבה, לעשות רצון נותן
לחמה, כי הן לא תמות ברעב עם הוריה יחדו. על
נפש הצעירה כבר הפעל רוח אמריקה, להקל בקרשי

למשא על כתם היקרה בנערותה. תקוות גדולות קיו
על אדותיה. כל מנמתם והגיונם היו, לעשות את
הילדה מאושרה כתכל. אבל אחרת גזרה ההשגחה.
הגלגל נהפך, ירדו מנכסיהם וכל פגע רע דדפס
וידכאם, עד שהיו אנוסים לבקש מפלט להם כאמריקה.
הוא, האב, לא נוצר בשביל אמריקה, לעבודה קשה
כפבריקה הוא זקן ביותר ומסחרו, שהיה עוסק בו
בארץ מולדתו, אינו נוהג פה. כבר למד פה מלאכות
שונות ולא עלתה כידו להשתכר בהן פת לחם. גם
נסה, ככל בני גילו, לקחת על שכמו קופת הרוכלים
ולסובב בחוצות וגם כזה לא הצליח, ועול הפרנסה
נפל על בתו. איזה מכיר מעירם חמל עליהם ויכנים
את הנערה לפבריקה של כנדי גכרים ותלמוד שם
לתפור על מכונה ותתחיל להשתכר. דמעות למדי
שפכו אביה ואמה עד שהוציאו את בתם היחידה,
לעבד עבודה ולהכיא להם לחם חקם. אביה קלל את
יום באו לארץ הארורה. „מדוע לא נטבעה הספינה,
שהביאתנו הלום!“ והאם ההפלה, שתתעורנה עיניה
במרם תראינה את בתה יוצאת לעבוד כהור פועלה
כפבריקה. והנערה הכינה את המצב ותלך בעל כרחם
לעבוד עבודה, את משכורתה השבועית נתנה אל אמה,

פיריטון.

כל התחלות כשות הן.

(תמונה מחיי היהודים באמריקה.)

שבת בבקר. בבית השקט ורממה. הכל מונח
על מקומו, סדרים בכית לכבוד שבת. מפה לבנה
פרושה על השלחן ומכל פנות הכית נכר, כי שבת
היום. כעל הבית, יהודי למעלה מארכעים, יושב אצל
השלחן ועניני נטיות על ספר. זקנו השחור, אשר הרבה
שעירה לבנות זקנו בו, מעיד, כי לא קלים היו חייו
עד בה. פניו עצבים, מבטיו אינם שוקטים, ראגה קשה
משכבת את לבו. מצד אחר יושבת כעלת הבית,
זרועותיה קפולות זו על זו, שפתיה סגורות ועיניה
מביטות כדאגה פעם על בתה, העומדת לפני הראי
ומטיבה את ראשה ופעם על בעלה, כשואלת דבר
קשה. והנערה בת כ"א שנה, בת יחידה, המפרנסה
ביגיע כפיה את אביה ואת אמה.
היו ימים, שלא עלתה על לבם, בי המה יפלו

בראש הממשלה העתידה ומי יהיו חבריו. המפלגות המהגנות המחבורות עצמנו את דרישותיהן למדינה שאפשר למלך למלאן, ותרנו לעת עתה על הצבא המיוחד ועל קביעת מכס הגבול המיוחד, הן דורשות לעת עתה רק הנחות ידועות בשני המקצועות האלו על בסיס הברית משנת 1867, למען תוכלנה להגיע בכל אופן, להשיג את הממשלה בידיהן. והקיסר אינו חש לעשות רצונם גם כזה. המשא והמתן עם ראש המפלגות ימשכו עד אין קץ וגורל הממלכה הכללית תלויועומדת. יש לראות מראש, כי סוף סוף השיגנה מפלגות הפרוד דרישותיהן ומעם ההשטמה לא נודע. רגש קצר-רוח תקף את כל המפלגות בין באונגריא ובין באוסטריא, כי כל עניני הממלכה הכללית נעצרים ובסוף יעשה הכל בחפזן בלי ישוב הרעה.

תנועת המרידה ברוסיא. לפי שנודע עתה מפי אנשים הקרובים אל נאפאן היתה תחבולת המורדים לנאול את רוסיא מיד לוחצית, הרודים בה לרעתה, בשביתה כללית בכל הארץ, למען תשבות בפעם אחת כל עבודה וכל פעולה ככל הארץ וידעו התקפים, כי חיי העמים ושלטונם ביד הפועלים דלת העם, שהם מציקים להם כל כך. התחבולה הזאת לא עלתה להם יפה, כי השביתות לא התפרצו בפעם אחת ובכל מקום שהתפרצו הצליחו במעט הממשלה וניהנו העבודה, להשיב את הסדרים מעט מעט. הנה עתה כמעט בכל מסלות הברזר שבה העבודה לאינה, אף שבתחלת השבוע הקיפה כבר השביתה את כל מסלות-הברזל בממלכה, לרבות את מסלת הצבא באדיא המזרחית. — בפכריקאות שובתים עוד זה וזה, אבל אי אפשר לפועלים לסדר את השביתה באופן שישבתו בפעם אחת כל גלגלי עבודה הצבור. הממשלה המילה על כל מסלות הברזל דיני הצבא, שלפי זה כל פועל חסר מעבודתו פתאם עש עש באיש צבא בורה. בווארשא קרו מקרים, שפועלים הרגו שומרים בחוצות על כן נגזר על ווארשא מצב מלחמה, ואל כל שימיר העובר כחוצץ ילוח איש צבא מוזין לשמרו. — מבאקו בקאוקז נשמעו שמועות נוראות. הארמנים הכינו מושב ויהרגו בסביניהם מאות פועלים. בבאטום הרגו הפועלים את שר הפוליציא. עקר השביתה הוא עתה שביתה האינמלינגמנים. מלבד הסמורננים בכל ארצות רוסיא ישבתו עתה פקירי הכאנקים בווארשא. גם פקירי הדואר והמלגרא כמסקוא הוזהרו, שאם לא יוסיפו על שבתם ויגרעו משעות עבודתם, ישבתו כלם. — בקיוב שוכתות כל השפחות. — בפרוד מוסקוא נמצא אוצר נסתר של בומבות, דינאמיט וקני-רובה, שהצפינו הפועלים. — בפלך מינסק נסגרו כל בתי הספר. בעיר מינסק התקיימו פרחי הכהנים על מורם ראש הסעמינאר ויחריכו את ביתו. — הסיפר מקסים גורקי יצא לחפשי אחרי תת אוהביו בעדו עשרת אלפים רובל ערבונו. הוא נאשם, כי הסית את

איזה שבט היווד עמו לחייו, התנשא, התכבד, נעשה בעל רכוש יותר גדול מאחרים העוסקים באומנותו או נעשה אדון השכמים המדוכאים. רכושן, חזקן, מספר עבדיו, שכוי מלחמה, הושיכוהו בראש על כל גדות, על כל מלחמה, על מועצה והנהגה, הוא נעשה חבר מפלגת האדונים, אם אומר כלשונו של המעריץ חיים כאלה פרידריך ניצשה. השנוי בין התנאים החיצונים, אופני החיים, שהשתקף במהלך המחשבות של הגזעים, הטבע גם באמצעי ההתבטאות של המחשבות, בהלשון.

בלשון היהודית, שחמרה יפתי ורק צורתה הרוחנית היא תוצאת השמיות, נמצא ביהם הנסמך פנישת שתי ההשקפות האלה. התמונה הכללית של הנסמך היפתי נשארה בבנוי בני אדם, כי היהודי בגולה הוכרה ע"י מעמדו הרעוע, לשאוף תמיד לחזק את בסיסו הממוני, ועם השתנות המצב, החיים והשקפתו עליהם, השתנה גם מושג הרכישה ובטויו. ואולם בבנוי דברים, שאינם בני אדם, שלא היתה סבה להשתנות ולקבל צורה יפית, כי בתלית דבר בדומם או בבעל חי לא התחרש מאומה, והשתנות הסומך בבלתי-אדם על פי מושג היפתי היתה אצלו "סתירה באותו ענין" (*contradictio in adjecto*) נשארו הסומך וגם הנסמך בלי שנוי, כי גם התמונה השמית אברה את כחה אצלו. בבלתי מדברים יאמרו ביהודית, "דיא שטערן פונ'ם היממעל", באשכנזית "דיא שטערנע דעם היממעלס" ובעברית "בוככי השמים". ובשמות בני-אדם: ביהודית "אברהם'ס", "פֶּעֶלד" באשכנזית דאס פֶּעֶלד אברהם'ס" או "דעם אברהם", והעברי "שדה אברהם".

מהמשלים האלה: הומנים, הפרמיציפיוס, הכור הפסוקים, והנסמך, שאינם דוללים את כל ההשפעה העברית עד תומה, נראה ברור, שהלשון היהודית כבר אינה יפית במובנה הפסיכולוגי, כי-אם נתעכלה בעצמיות העברית. מלבד הצורה הכללית נמצאבה כי אחוים ממאה מלות עבריות. גם הרבה מלות משתנות בה בלשון רבים לפי חקי שפת עבר, כמו דאקטאר לר' דאקטורים, טבויר (tchörz) לר' טבוירים. השמות שסופן תנועה, לר' היא ות, כמו קאנאפא, שאפא לר' קאנאפא-פוט, שאפא-פוט וברומה.

(פיף יבוא).

פרועמישל. מתתיהו מיוזש.

ענינים מדינים.

המצב באונגריא לא השתנה במאומה. אין איש יכול לשער באיזה אופן תפתר שאלת המשכר, מי יעמד

בז'ס וכו', בראותם חזיון התמעטות התמונות בכל לשון בהתקדמה, הוציאו משפט, שכל לשון מתפתחת הולכת ואיבדת תמונותיה הרבות ונעשה פשוטה. גם בלשונות החדשות נראה את ההתפתחות מהוכחה עם התמעטות התמונות. הלשון היונית החדשה אברה בשמות את "היחס שאלי" (דטיכוס). את הרבוי הזוני (דואל) ועוד הרבה תמונות בפעלים, שנמצאו במספר רב בלשון היונית העתיקה. הלשון האיטלית, הצרפתית וכו' בהבדלן מהלשון הרומית ללשונות בפני עצמן אבדו את כל נטיות השם. מנטיות לשון הגרמנים העתיקה (אנגלו-סקסית) נשאר בהלשון האנגלית רק היחס "של" (הגניטיבוס). — בקחתנו את הלשון היהודית והנהנו אותה על שלהן הנתוח הפילולוגי, אז נמצא, שאין שמות העצם משתנים בה בשום נמיה חוץ מביחס של, כמו אצל העברים. אך תחת שבעברית ישתנה הנסמך — שם הקנין, ישתנה ביהודית הסומך — שם בעל הקנין, ורק שמות, שיתכנו בהם בני אדם, ישתנו, אבל שמות דברים, שאינם בני אדם, לא ישתנו. הסבה להשנוי הזה היא פסיכולוגית, נובעת מתכונת נפש מיוחדת. יחס הנסמך מסמן תלית דבר אחד בהשנוי. מושג התלית בדבר, ההשקפה על היות דבר ברשות אחר היתה שונה אצל היפתיים מאשר אצל העברים. אצל העברים הדבר יצא מרשות אחר ונכנס לרשות השנוי, הדבר השתנה (כבשה, כנסמך כבשת הרועה, הפעל המסמן את האחיזה ברשות הוא "יש לי כלומר הדבר הוא ברשותי). אצל היפתיים לא הדבר השתנה, כי-אם האוחז, האיש, שרכש דבר מה, הוא התגדל, הוא התרומם, הוא השתנה (דער הירט, דאס שאף דעם הירטען, האחיזה ברשות מבטאת ע"י הפעל: איך האבע Ja mam, Io have ho, I have J'ai habeo) העברים לפנים היו רועי צאן, תפיסת ארצות נכריות לא היתה בשום זמן מן הומנים מבטא נפש העם, לאיש שהיה לו רכוש גדול לא היתה חשיבות יתרה, הוא לא התנשא כמפלגה רמה על העם, אחרים באמת נסו בזה לחקות את המצרים, אבל העם התקומם נגד העול הזה. מנהליו, נביאיו, הכו בשבט פיהם הקשה, את השרים. אלו העיו דרכן ברומי לערער כאופן הזה נגד הפטריציס או הנובילים, מיד היו עצמותיו מתגלגלים מן הסלע הפרפאי העברי מטבע היוו השקמים על מי מנוחות זכרים שלווים לבושי עשב, לא היה להוט אחר לכידות, היה מסתפק בשלו. על כן גם מי שכבש הון זרים או שרכש לו לא היה מכובד באופן שיתעלה על העם. היפתיים בתור צידים, שוכני יערות, היו חמסנים, כל סביבתם הרועשת והגועשת הכריחה אותם להודיין, להלחם, כל מי שעלה בגבורתו והצטיין על חבריו כתפשו או הכריעו איזו היה או

אבותיה, כי גם כארץ מולדתה אין בנות ישראל יודעות את התורה ואת ערך הדת, כי אסור לאיש יהודי ללמד את בתו תורה ואם לא ירעה ממילא לא אהבה את הדת ובמצאה את המכשול הראשון בדרך החיים, נקל היה לה לפרוק מעליה את העול. אמנם את אביה יראה ותהרש לדעת מה יאמר בשבת, בקומה ללכת אל העבודה. הימים האחרים עד השבת היו מלאי יגון. האם נאנחה ותתהלך קדורנית והבך במספרים. האב ישב דומם כאבל לפני ספרו, שעשעו האחד באמריקה. דבר לא דברו על אדות הדאגה, כי ירעו שאין מה לדבר ולא יוכלו לשנות את הגזרה. לא היו לפניהם רק שני דרכים: לתת את בתם לעבד כשבת או לסבול רעב ומחסר. ואין להם פה מכיר, שיעזרם אף כעצה טובה או בדברי נחמה. יום אחד אם לא תלך לעבודה אין לחם בבית.

השעות חלפו והנה ליל שבת. השלחן ערוך, המפה פרושה, נרות דולקים, הלוח מונחות, כמו כבל ש"ק. אך רוח השבת, הנשמה היתרה לא באה הפעם. הלב בה נשבר, הנפש בה מדוכאת, כאלו מחר יחתך גזר-דינם לחיים או למות. ובכל זאת ההחזק האב האמלל, הלא שבת היא מלועוק, זמר

ויורד עיניו וידם וישמט את פקודתו לאחר רגע. והאם מתהלכת בבית ומתבוננת מרחוק ברוח קצרה. ומטה אוניו לשמוע את המלים הגואלות אותה מצדת נפשה ולא הקשיבה דבר ולבה דופק בלב רוצה ולא העיזה לפצות פה. הוא לא יכול לשבת עוד במנוחה, איזה רגש עז הרימיהו מעל כסאו. השעון מורה חצי שעה ח'. בא הרגע, לא עת לחשות היא. הוא נגש אל הפתח ושפתיו נפתחו וכמעט הוציא הגה: "בבית שבי! אל תלכי לעבד בשבת!" אך, אינו יודע מדוע שפתיו כמו נתקשו, גרונו נאלם ולשונו דבקה לחכו, שפתיו אשר נפתחו נמו אל המוזה וישק את המוזה ויצא בדממה כנגב. אחרי רגעים אחדים יצאה גם בתו והאם יושבת גלמודה כאכלה על מות בן יחיד. ובכל מלחמתה העזה בדמעותיה פרץ בבי אדיר מפיה. דומה לה כאלו המפה הלכנה ומנורות הנחשה אשר עליה מביטות עליה בלעג מר דמעותיה זולגות, שותתות כמעיונות מים.

ועמוק עמוק בלבה הרגישה איזו שמחה כחה, שנגמר הדבר כך...

מוציאי לעז על רבנים גדולים וטובים מהם ומחרימי מאות אלף מישראל — להיות רבנים „פועלי ישועות“. רבי אחר בזה ישנו ברימאנוב (בעל המשפטים המכוערים עם חתנו בן הגה"צ מדויקוב). גם הוא ירש את הרבנות ואת הנהגת ישראל מאביו, שהיה באמת איש גדול וקדוש. גם הוא אוכל את הציונים בכל פה ואינו נלאה לגזור חרמות ושמתות עליהם. איש זקן, ת"ח וי"ש נבכד ר' אברהם מרדכי שרייבר, גרש מבית מדרשו בחרפה, יען שמע עליו, ששתה יין אצל ציוני. בהיות הרבי הזה לפני ימים אחדים ברישא לא היה לפי כבודו לבקר את הרה"נ מרא דאתרא ולעומת זה הלך לבקר איש עשיר מלוי ברבית בזוי אחד, שהרצה עונו שנים אחדות בבית האסורים, הדר רחוק מאד מן העיר, אותו היה לפי כבוד הצדיק לבקרו בביתו.

שוב מעשה בפועל ישועות אחר כזה, כלומר, נכד, יורש גדולה בחזקתו, שהתישב בפילזנא, להתחרות ברב העיר ויאמר לכונן לו ביהמ"ד מיוחד. דעת ראשי הקהלה לא היתה נוחה מזה, לעשות פרוד בעיר ולגזול את הבנסות בתי התפלה הקיימים וימחו בידו לעשות חפצו. המחזיקים בידו פנו אל הנציבות בלבוב והיא במלה את מחאת הקהל. ראשי הקהל הגישו מחאה אל ביה"ד שעל הנהגת המדינות בוויין וגם משם במלו את מחאת הקהל. עתה מודיעים העתונים היומיים בוויין, שאינם בקיאים בדבר, כי נוסדה בפילזנא בתה דתית חדשה לישראל, אשר בשם „ראפטיצער ריטום“ תתכנה והממשלה אשרה את הכתה החדשה. וקוראי העתונים מרמים כי באמת כתה דתית חדשה נוסדה בפילזנא ושם שמים מתחלל והתורה נעשה בשתי תורות. הנוכל לחשית למעשים כאלה, לרעות הרבית, שיגרמו לנו הנכדים היורשים?

שווי הזכויות של היהודים באוסטריא.

עני הוא היהודי ומסתפק במועט, הוא אינו מכיר מה למעלה ממנו, בי-אם מה למטה ממנו. אין היהודי מתקנא בעם אחר יושב על אדמתו, אשר בעד השקלים האחדים, שהוא משלם מס לממשלה ולערים, הוא מקבל את צרכיו הצבוריים, לא רק צבא ערוך בכל ובתי-משפט ושוטרים ודרכים סלולים וחוצות מוארים בלילה, כי-אם גם צרכיו הרוחניים, בתי תפלה, כהנים וכו'. היהודי זוכר, כי היו ימים, ששלמו מסים מיוחדים, ששלמו חלק גדול מבושם למלכים, למען יגינו על נפשם, מוכרחים היו לקבץ כסף בכל עת לפדיון שבויים. היהודי האוסטריא רואה, כי ברוסיה על היהודים לשלם מס הכשר והמס נרות של שבת להממשלה והיא רוצפת בהם את השוקים ובונה בתי-ספר, שהיא צריכה לעשות זאת. מכיסה והיהודי האוסטריא שמח בחלקו: הרי לנו מלכות של חסד. קובלים הם לפעמים צעירינו המלומדים, כי תדחם הממשלה מעבודת הממלכה, כן-אין פקיד יהודי עולה לגדולה, למרות כשרונותיו. שנקבותו כשנרצה נוכל להתנחם על זה, כי אל תהי' הממשלה מקרבת את היהודים לכל משרות הממלכה. הנה מרבית צעירינו יותר להתנכר לנו ולהדבק בעמים אחרים ומצד אחר היו הקנאה והשנאה גדולות יתקב משחן עתה. לעמית זה לא נשמע ענה. קנה תלונה על הפרת חוק שווי הזכויות באופן אחר. ע"ה הממשלה לכל הכתות הדתיות השונות הספיק. הממשלה את צרכיהן מכיסה מלבד ליהודים. כהני תרת. בקתולות. מקבלים שכר מקופת הממשלה. בפקידים גבוהים. הכתות. האחרות, שהמחזיקים בהן. מה. מספר. מקבלות. המינות. מסימות יותר מדי. צרכן. בן. הלא. הדבר. מוכן. נאמנו. בי. בממלכה באוסטריא. שנתה. וכל. מכשיריה. נתשבו. בת. כותר. צרכן. הצבור. על. הממשלה. להאגן. בעדם. ולהספקם לעישי. הארץ. רק. הנגדים. נוצאים. פה. מן. הכבל. לצבוי. הקתלה. היהודים. צרכן. היהודי. באוסטריא. לשלם. מסים. בפקידים. מיתנים. נוסף. לזה. ישנם. צרכן. צבור. שהממשלה והערים. מספקות. אותם. לכל. גושני. הארץ. בכת. ואנן. מיתנים. יכולים. להיות. מהם. אלה. נהנים. בעל כרחם, בעברם על חקי התורה, כמו בתי-חולים,

הגאונים, הראויים באמת להיות רועים ומנהיגים לישראל. והמה, האנשים הפשוטים ההם, המתנשאים להיות מנהיגי ישראל רק משום פרנסת ביתם, מרבים מחלקת בישראל בעת רעה כזאת, הדיוטים קופצים בראש כאלה מעיזים להחרים רבנים גאונים, אשר קטנם בתורה וביראה ובמדות טובות עבה ממתנם, מעיזים לגזור חרם על מפלגה גדולה בישראל, העוסקת בצרכי הצבור היהודי יותר מהם ודרואנה להציל שארית ישראל מן הכליון והמטמיעה. אנשים שלא קראו ולא שנו, שלא אבו מעולם לדעת את העולם, את בני דורם ואת צרכיו, שאין להם אף מושג קל מצרת כלל ישראל, המרימים בשם עושי-פלא, למען יוכלו להטיל עצמם על הצבור בכבוד ולגזול פרוטותיהם האחרונות של אביונים נרכאים ואלמנות בהבטחות שוא, שיושעו על ידיהם, אנשים כאלה מהנשאים להיות שופטים בישראל ולדון בדיני נפשות.

בקהלת ציעשאנוב, (עיר קטנה ונכחדה בגליציה, הרחוקה מן הישוב יותר מכלכותא שבהורו ומפעקין שבחינא) ישנו „נכד“ בזה. הוא סובב בעירות, לגזול את צאנו ובשעת הכשר הוא דורש ברבים, כי הציונים הם גוים גמורים, אסור להתחתן בהם וינים יין נסך, מי שלא יאבה לפרוש מן הציונים יוציא אהו מכלל ישראל ולא יזכר ולא יפקד שמו, מי שבנו נעשה ציוני הוא מחויב לנהוג אבלות שבעה ימים. על הרב הגאון רי"י ריינים אמר הרה"ב, הזה, כי הוא בנוצרי גמור ומתוך ספריו נכד, שכל התורה כלא נחשבה בעיניו ורק בתיאטרות יחפון. רשעים גמורים המה הגאונים רי"י ריינים ויתר הרבנים הציונים בעיני השופט הרם מציעשאנוב. הרבנים הנ"ל מקבצים אלפי רובל ומשתמשים בהם לצרכים. ועוד עלילות וכזבים באלה השמיע ה„צדיק“ מציעשאנוב, על גדולי ישראל ועל רבבות היהודים הנמנים על דגלם. לא פושעי ישראל, הבזים את דבר ה', המגדלים את בניהם לשמר, לא מחללי שבתות בפרהסיא ואובלי חמץ בפסח, לא יהודים סוציאליסטים עוברי ישראל, העושים משתה ומחולות בליל יוה"כ — הוציא מנהיג ישראל מציעשאנוב מן הכלל. בטוחים אנו שאם יבאו אלה אליו ויתנו לו „פדיון“ יקבלם בספ"י ויכרכם ויחשבו בלני חברתו, לא יתנגד אפילו אם יבחרו את אלה לעמד בראש הקהלות, שהרי ישנם וישנם ראשי קהלות כאלה והמקנא קנאת ה' מציעשאנוב לא קללם ולא החרימם, אין לו עליהם אפילו תרעומות, ואת מי הוא מחרים? — את הציונים, אפילו אם יהיו גדולי תורה ויראת שמים כהגאון רי"י ריינים ושלש מאות הרבנים אשר עמו. האין זאת שנאת חנם, שנאה התלויה בדבר? גם על יתר הרבנים, שאינם מחסידיו הניף חרב פיהו. על הרבנים הגאונים חתנו ונכדו של הרב מלבוב למשל אמר, שהם גוים גמורים, אסור לדבר עמם והמתחתן בהם כמתחתן כגוים. לפני הגאון מלבוב יש לו מעט ד"א, אבל את תורתו הוא מבטל כעפרא דארעא, מוטב שישמשו נכרים נוצרים בכתד הרכנות — כן אמר — מאשר למנות רבנים באלה. אנחנו לא האמננו, כאשר הודיעו אותנו את כל העובדות המרגיזות האלה, לא יכולנו להאמין, שאיש המתבנה בשם רב, יערוב לבו לעשות תועבות כאלה בכונה גלויה לעשות רעה רבה לרבבות ישראל ולעבור על כמה אסורים, עונות פלילים. כתבנו אל המודיעים אותנו זאת, כי הדבר אי אפשר ולא נוכל להלחם ב"כזבים" כאנטיסמיטים. אבל האנשים העידו עלינו עדי שמועה וראיה והאנשים חיים, יבאו ויעידו.

לא פה המקום לעשות חשבון עם הנפשות התועות והמתעות והחציפות האדה שמעולם לא נקפו אצבען לטובת כלל ישראל. הכתות. חובתנו קודם כל לפרסם את הדבר. אסור לעבור על הדבר בשתיקה. ידעו נא אחינו, מי המה מעוררי מדינים בישראל בעת צרה כזאת, ידעו נא מי מתימר להיות מנהיגי ישראל ומי המה שונאי ציון ומחרימי הציונים, שבונתם בכל אופן לשם שמים. ידעו נא אחינו, תדענה כל קהלות ישראל את הסכנה הצפויה להם ממנהג ירושת הרבנות, שעל פיהו יתימרו אנשים בודים, גזולי עניים כאלה,

הצבא, לבלתי שמוע בקול שריהם. — המניסטר לעבודת האדמה ונכסי הממשלה יערמולוב ערך פרוג-רמה להשבת השלום והמנוחה על מבונום בכל הארץ בחקים טובים וישרים. לפי דעתו אי אפשר זה רק על ידי פרלמנט, שיקחו כל פנות העם חלק בהנהגת הממלכה. הקיסר צוה למסור את הצעתו לוועד המניסטריוס, שיעינו בדבר. כן אפשר עוד שתנתן קונסטיטוציא ברוסיה כחפץ כל העם.

צרפת במאראקא. ממשלת צרפת הציעה לפני השלטן במאראקא את הדברים האלה: צרפת החזיקה חיל צבא בעיר אידא; צרפת תבנה מסלה וגשרים ממאנר אשר על הים עד עיר הממלכה פֶּעו; תבונן חבר סלגרפי בין שתי הערים האלה; בפֶּעו ישבו צירי כל הממלכות; צרפת תבונן מאור אלקטרי בחוצות פֶּעו; תבונן באנק צרפתי ותתן מהלבים למטבעות צרפתיים בארץ. שרי השלטן מתנגדים לדרישות האלה. נראה דבר מי יקום.

המכרחה. בימים האלה התפרצה מלחמה כללית כבדה בין מחנה רוסיה ובין מחנה יפן. הרוסים הוכו מכה רבה ויונסו והאנף הימני של המחנה היפני, אשר תחת יד קורוקי (במזרח המזרח), הקיפה את מחנה רוסיה השמאלי מאחוריו ותהי מלחמה נגד הרוסים מפנים ומאחור. היפנים ירו על עיר הממלכה מוקדן בתותחים בני י"א צול. גדודי משוגגוים ההקבצו מאחורי מחנה רוסיה, לבלתי תהם לברוח מפני מחנה קורוקי המקיפם. גשר של מסה"ב מצפון מוקדן התפוצץ באויר ולא נודע מי עשה זאת, חניאים או גדודי היפנים, שהגיעו מאחורי מחנה רוסיה. המסעות המוליים צבא וצרכיהם נעצרו עי"ז. כפי הנראה רוצים היפנים לעשות קץ למלחמה בקרוב על ידי מכה רבה ועצומה, שיכו את הרוסים עד לבלתי תה להם תקומה.

על המצפה.

עת לדבר.

בבוא צרה כללית על אומה, הכל מתכנסים, הכל מתאחדים, יפסקו דברי ריבות, יחדלו הבדלי המפלגות וכל העם באיש אחד יבאו בעצה אחת, להגן על עצמם. גם אצלנו נראה החזיון הזה. בצרת הצבור הכללית, שבאה עלינו כשנים האחרונות, שהתרבו עלינו המקטרגים בכל ארצות פזורינו, הקמים עדינו להרע לנו בתחבולות שונות והתנכלות, התעוררה בקרבנו תנועת בנום והתחברות. גם גבולות מדיניות לא יפרידו בינינו, גם הים הגדול לא יבדיל בין נפוצותינו והבדלי המפלגות כמעט נשכחו. יהודי אמריקה, צרפת ואנגליא קמים לעזרת אחיהם באויר, ברוסיה וברומניא, יהודי אשכנז, אשר אמרנו כבר נקרעו מגוף אומתנו, קמים לעזרת אחיהם בגליציה ובארץ ישראל. הנאורים, שהתרחקו מעמם בימי זרם ההשכלה ויהיו שמופים בהתבוללות וילעגו לקדשי ישראל ויתגרו באחיהם האוחזים בדת, שבים אל עמם, אשר זנחוהו בבזיון, ושתתפו בצרתו, וכבדו את קדשו ועמו יחד יבאו בעצה, להושיע מה שאפשר ולהציל שארית פלמה לישראל, לכל ימוג בעניו. המשבילים ועתונותם לא יבזו עוד את האדוקים, לא ילעיבו עוד בחסידים ובמנהיגיהם ובמנהיגיהם, יסכלו ויכבדו כל אשר לישראל.

זהו מצד אחד. ואולם מצד שני נראה, שלא נשתנה עוד שום דבר. הכל במקומו עומד. המנהיגים הגדולים, שהיו לחסידים בדורות הקודמים הלכו לעולמם ובין הננים והנבדים, שירשו כבוד אבותיהם, ישנם אחדים, שאין בהם לא מתורתם של אבותיהם ולא ממדותיהם הטובות, לא מסקירתם החדה ולא מדוחם הגאוני. יש בהם רק הידיעה האחת, שבשביל שהם צריכים פרנסה ואי אפשר להם לפי דעתם לתפוש באומנות אורחית, הראויה להם ע"פ בשרונם, לכן הם מכרחים לנהוג שררה ולפסוע על ראש העם ולהיות מנהיגים לישראל בעל כרחם, לדחוק את רגלי הרבנים

היהדות ועניניה חרפה להם והם משתמשים בכל העצום והתחבולות, להשכיח אותם מלבם ולהעלימה מביניהם. המרת הדת התפרצה פה כמו בבודפשט וזוהי בעיניהם מרום קצה של ההתקרבות, אשר אליה ישאפו הכל. אבל גם האדוקים אינם טובים מהם, אלא שהמה נשארו תחנות אחדות אחורנית בדרך הזה ולא יארכו הימים ויגיעו גם הם אל מקום המתקדמים, אם לא יתחזקו לשוב מאם הדרך. לעת עתה אינם מראים עוד חפץ לשוב. הנה למשל הגביר ר' ויידע דרימער, אלוף מרום לחסידים, "מכונה שלמה", עמוד הימני, דבר נא אליו על אדות תחית העם, על שפה קדשנו, על הצלת היהדות מתוך לוע ההתבוללות. הוא יענך תשובה קבועה; אין צורך בלשון-קדש! במיח הוא, כי רעו לא יהיה פושעי ישראל; אבל אינו עושה מאומה להחזיקם בתוך היהדות. והדורות מתקדמים, הרוח המכלה והמאכר עושה את שלו, אין עוד נגדו. אין בכל הער הגדולה הזאת אף בית-ספר, עברי, לא מצאתי פה אף עשרה אנשים הקוראים עברית. ישנם עוד אנשים מן הדור הישן, אשר קריאת עתון עברי היא האות נפשם ובחפץ לב היו מזמינים להם וקראים. אך אינם רוצים ואינם יכולים לגרום צער ובושה לבניהם, אשר יתפלצו ויחררו למראה האותיות המרובעות ויביטו עליהן כעל נסיגה לאחור. אפשר לחשוב, כי החסידים פה מואסים בשפת עבר מפני חשש אפיקורסות. אבל לולא הקירתי וררשיתי פה הייתי מדמה, כי באמת האנשים יראי אלקים וחרדים הם מפני חשש רחוק, שמא הרברים הכתובים בל"ק הם לצנות, לעג לחרדים ודעות נפסדות, כמו שהיה בימי נעוריהם, בימי זרם ההשכלה. אבל לא; אין יראת שמים חזקה כל כך אף בתוך החרדים פה. הנה בבית המטבחים, מנהג פה זה שלשים שנה, כי לפני בריקת השיב"ס יברקו המטבחים בעצמם את הבהמה השחומה ואת היראה. זה לפני איזו חדשים נתקנה תקנה ברבר הזה כהשתדלות הראב"ד הגאון ר"ב ווייס וה' ו' ביטמאן ויקבעו איטלו מיוחד ובעמל רב עלתה להם לתקן, שהשיב"ס יברקו תחלה. לא יאומן כי יסופר, כי המטבחים מוכרי בשר כשר יפתחו חניותיהם בשבת ויו"ט ובשר, בשר ומרפה יקצבו ביחד. והחסידים רואים ומחשים. רק לה"ק טרפה להם. — וראשי ההל לא דאגו מעולם לחנוך יהודי. הקהלה היא בעיניהם רק מקום אנטיצאי, מקום מכשר לרדיפת הכבוד, להשגת איזו שררה. את כל עניני הקהלה ישקלו במאזני האנטיצאי. יש פה למשר שני רבנים הגונים, הראוים להיות למופת; הגאון הישישי ר"ב ווייס והרב לנאורים ר"ר ראזענפעלד, דינים ושובי"ס מומחים, חזנים מפוארים ומפורסמים (הש"ן המהולל ר' שמעון שעכטער פה הוא אחר הש"ן הגדול של בעולם); ניסנא לשאול היספה על שברם — אין שומע להם, כי אין אלה אנטיטורים טובים לבחירת, המה עוסקים במלאכת ה' באמונה ואינם יכולים להתערב בפוליטיקה. לעומת זה יחבבו ויפנקו ראשי הקהלה את המורים, — לגיון אנטיטורים ושתדלנים בבחירות. להם יוסיפו ויוסיפו בפעם בפעם על שברם. הרכ ר"ר ראזענפעלד השתדל לכונן בו"ס עברי ולא היה תומך בידו בכל העיר. — מתי ישימו אנשי הקהלה לבם לדרכיהם? מתי יפקחו עיניהם לראות, כי עת להציל את ספינת ישראל הטובעת במרם יאחרו המועד ?!

נ. האף.

וויין. קול הצורר ערנסט שניידר נדמה זמן רב. כל עוד היו המפלגות המדיניות מידות ברוב הלאומי, לא היה שומע לאיש הרע הזה, שלא היה לו מעולם על מה לדבר רק על חתורים. עתה, כאשר שבו השלום ועבודה מסודרת למכונת הממלכה, שב גם שניידר אל עבודתו. באספה רבה, שהיתה במחוז זימרינג פה, הציע את תרופתו הכללית לכל צרות העולם: השמרת היהודים מעל פני האדמה. הראשינים להשמידה הם לפי דעתו יהודי אונגריא, שניים להם יהודי איטליא, אחרים יהודי רוסיא וכו'. הנה הגדול, שעשה מרעפוב בפמריס הוא בשחוק ילדים בעיני שניידר. גם לא ידע מרעפוב במי לכלות חמתו, כי לא הבדיל בין יהודים לרוסים. אלו העמיד הצאר את שניידר בראש מלכותו היה יכול להשקיף את ארצו ביום אחד. התחבלה היא פשוטה כל כך עד שפרא בעיניו, איך מוח עיני מושלי רוסיא מראות זאת: אחרי ההתבוללות הראשונה בנפש אחר השמים היה שניידר מבריק לשבח עשרה רבנים ואלף יהודים, אחרי ההתבוללות השנייה מאה רבנים ועשרת אלפים יהודים, אחרי השלישית אלף רבנים ומיליון יהודים ואז בורא שקמה הארץ ולא היה איש שולח יד בשרי רוסיא. האספה הרבה נוכחה, כי כל דבריו אמת וצדק, כי קול מחיאת כפים ארוך נשמע אחרי דבריו ותודה רבה ותהלה נחל על האמתיות ועל החכמה, שהשמיע. והשומעים והנהנים מדבריו הנם קתולים אדוקים חידועים כי "רועי נשמותיהם" תמימי דעים הם עם הרוב, המקנא קנאת אלהיהם. אבל תמימים הם גם אלה

מכתבים מערי המדינה

קראקא. חמת ה' נתבה על עירנו. עוד לא עכרו שבעת ימי האבל למות נשיא קהלתנו והנה נפטר פרנס הקהלה הגביר הנכבד מאד, תלמיד-חכם וגדיב גדול, מו"ה יואל בוימינגער ז"ע, נין וגבד להגאון הרבי ר' העשל מפה. נטלה עטרה לא רק מראש משפחה גדולה ורמה בישראל, כי אם גם מכל קהלתנו. במבחר שנותיו, בן נ"ט שנה, הלך עושה-הטוב הזה לעולמו וכל אנשי עירנו מתאכלים עליו אבל יחיד, כי יחיד היה האיש במעשיו הטובים, רוצה היה לעשות טוב וה' ברכהו ויהי אל ידו. רבים היו חסדיו, שעשה בגלוי ובסתר, השיא בתולות עניות, גמל חסדים, המך ידי אביונים אין מספר, האכיל בכל עת כמה עניים על שלחנו וישתתף בכל מעשי הצדקה בעיר ביד נדיבה. ביתו המבורך יכול להיות למופת לישראל. כל בניו וחתניו בני תורה ומשכילים בכל מדע ודבקים בדת. שפת עבר היא מחמד לבם. גם אביהם בתב צחות להפליא בשפת קדשנו. המנוח נולד בקראקא לאביו הגניד הנכבד ומפורסם לתהלה מו"ה העשל בוימינגר. שנים רבות דר בראדים בפולן הרוסית ולפני ט"ו שנה, כאשר נדשו כל יהודי אונגריא מרוסיא, שב קראקא. במועצת הקהלה היה ראש המחלקה לעניני הדת ועבודת ה'. דבריו היו נשמעים במועצת הקהל ועבודתו שם היתה לברכה לקהלתנו. חכם חרוץ היה האיש ורבים באו לשאול עצה מפיו. מחלת הלב הכריעתהו והרופאים שלחוהו למעמקאן בצרפת הדרומית להתרפא ושם נפטר בשם טוב ביום ב' שבוע זה. גויתו תובא הלום בשבוע הבא. הנצב"ה.

בראדי. עיר יהודית נקראה עירנו מימי קדם קדמתה. כי יש פה שני בתי כנסיות וכחמשים בתי-מדרש וקלוזיים רבים. בית ת"ת ובי"ס ישראלי, בית המחוי, בית יתומים, בית-חולים ובית מושב זקנים, ועור חברות רבות למעשה צדקה וחסד ליהודים. גם בהנהגת עניני העיר יד היהודים תמיד על העליונה ולחם רב משרותיה ומשמרותיה. משנה ראש האזרחים יהודי הוא. נשיא לשבת המסחר וכל פקידיה בגדולים כקטנים בלם יהודים המה. במאגיסטראט רוב הפקידים יהודים. גם הגימנזיום נוסד לפי צרכיהם, כי בו שפת אשכנזי שפת הלמוד, ועד שנת 1890 היה יום השבת חפשי בהגימנזיום, וגם עתה אסור להפרסורים להיות ביום ההוא שעורים הזקוקים לבחיבה, למען לא יחללו הסטודנטים העברים את השבת. כל אלה היו למכשול להפולנים הלאומיים, ששפת אשכנזי בצנינים בעיניהם, וזה שנים רבות השתדלו להכחיד את רוח הגרמני מהגימנזיום ולהפכה לפולני. השתדלותם זאת הסבה רעש גדול במחנה העברים והרותרנים ויעמלו להפר עצתם. אך בשנה הזאת עלתה להם להשות לבב רב יועצי העיר אליהם ויסכימו להצעתם. גם מועצת החנוך של מדינתנו אשרה שאלתם: כי בשנת-הלמוד הבאה יחלו מהמדרגה הראשונה ללמד בו בשפת פולנית. דבים מאחזינו אינם שבעי רצון מהשנוי הזה, גם הרותרנים יתרעמו, רק הפולנים יגילו וישמחו. והפרפסורים חורזים הקדימו למצוה ויצאו את הסטידנטים העברים, להתפלל בשפת פולנית קודם הלמוד ואחר הלמוד תחת בשפת אשכנזי. אולם הם ענו: "אין לנו דבר עם שפת פולנית בעת תפלתנו, הלא כל עם אל אלהיו בשפתו יתפלל ושפתנו היא שפת עבר ובה עריבות כל תפלתנו". גם מורה הדת הרר. פראסט החליט, כי הסטודנטים צדקו ויצום להתפלל תפלת "אהבה רבה". מי יתן והיה לבבם זה להם כל הימים.

עוזר קעניג,

מורה ביה"ס.

טשרנוביץ. במסעי בבוקובינא מצאתי לצמחתי, כי רוח תחיה נישבה ברוב הערים הקטנות. אחינו, שהיו נרדמים עד כה בחיק-העצלות, קמו מעט מעט, מתנשאים לחזק את הרוח היהודי, להרבות ידעית שפתנו. פה ושם נוסדו חברות ציוניות וספרותיות, בתי-ספר עבריים, מבקשים המה מורים טובים ומומחים ובכלל רוצים המה להיות יהודים על אף האנטיסלגנציא היהודית והנוצרית, השואפת לבלע את רוח היהדות ולאכד את עמנו בין האומות. מתחרשים הם על העבר ומקבלים עליהם לתקן הכל בעתירי. — את ההפך מזה מצאתי בעיר הראשית טשרנוביץ. פה הכל ישן שנתו, אין פה כלל מפלגה, אשר גורל היהדות המתרופפה וגע עד לבה והיהדות נופלה ונופלה וכבר הגיעה למדרגה נמוכה מאד ועוד מעט ולא יהיה מה להשיב. למתקדמים כבר הרחיקו ללכת בדרך ההתבוללות,

בתי יתומים, מאבלי אנשי הצבא וארוחות האסירים בבתי הסדר, משרות הממשלה וכת-הספר, שהיהודים מכרחים לחלל בהם שבתות וימים טובים. בכל אלה אין הממשלה שמה לב אל הרת היהודית ומכבדת אותה, כאלו אינה. ודת היהודים הלא היא מקימה ומאושרת, בכל הדתות השלטות. והיהודים הם נעלבים ואינם מתאוננים, אין מתעורר לדרוש משפט ואין זוכר, כי עול נעשה בזה, כי הוא גול משפט. במקרה רב הערך נובל איפא לחשוב את התעוררות ראשי הקהלה בטשרנוביץ, להעיר את הקהלות באוסטריא, לדרוש משפט היהודים ולתבוע מאת הממשלה, להספיק מכיסה גם את צרכי הדת היהודית. הד"ר שטרויבער, נשיא הקהלה בטשרנוביץ וציר בית מועצת הממלכה הבטיח, כי ישתדל בזה במקום הראוי ויעמל, שתדרושנה כל הקהלות יחדו את משפטן מאת הממשלה. מה רכה העולה הנעשה בזה ליהודים נראה מן החשבון הסמא-טיסטי, שהתפרסם בעתון "בוקאווינער פאסט". בבוקובינא יושבים 72,500 קתולים רומיים והם מקבלים מקופת הממשלה לצרכי דתם 77,675 כתר — יותר מאלף כתר לכל נפש. קתולים יונים ישנם שם 22,000 והם מקבלים לצרכי דתם 44,666 כתר — יותר משני אלפים כתר לכל נפש. קתולים ארמנים ישנם שם 800 נפש והם מקבלים לצרכי דתם 3852 כתר ובן יקבלו גם הפרוטסטנטים. ומספר היהודים בבוקובינא במאה אלף ואינם מקבלים אף פרוטה לצרכי הדת. וכן הדבר גם ביתר ארצות אוסטריא. זהו שווי הזכויות, אשר ליהודים באוסטריא.

אספת הארתודקסים באונגריא.

ביום ב' שבוע זה נפתחה אספת הקהלות הארתודקסיות ממדינות אונגריא בבודפשט. כשש מאות צירים התאספו. כל קהלה שלחה את הרב ואחד בעה"כ. באמצע השעה ה"א פתח הרב מבודפשט הגאון ר' רפאל רייך את האספה כמנאם עברי. אחרי שנשחפה טלגרמה של ברכה אל המלך דרש היושב בראש, לבחור מלבד הרבנים מבודפשט, מנאדיווארד ומוואיצען עוד שלשה בע"כ לשבת בראש האספה וארבעה סופרים. אח"כ באר את תכלית האספה, להשלים את הסתדרות הקהלות, שהיתה חסרה שנים רבות, ולבחור נשיא על כל אגודת הקהלות. ויהי הדובר הראשון הרה"ג ר' אליעזר לאו מאונגוואר. בפתחו בשפת אשכנזי נשמעו מיד מאות קולות "מאדיאריט! מאדיאריט!" ושאוין רב קם בבית וקשה היה להשקיעו (אל נא ישכחו הקוראים, כי זה היה באספה כללית של קהלות היראים והחרדים, הנלחמים בכל עון, לבלתי התחבר עם הנאורים המתבוללים. מזה נראה ברור, שזרם ההתבוללות כבר תקף גם את החרדים. האין טוב לצירי קהלות חרדים לדבר ה', לבלתי דבר באספה לא אשכנזית ולא מאדיאריט, כי אם עברית ויהודית, כמו באספת הרבנים בקראקא? אכן באונגריא שאני! המערכת). אל הפראָזידיום מתוך בעה"כ נבחרו מ. פריירינגער מבודפשט, א. שווארץ מנאדיווארד ומ. נעשמעטנער מפרעסבורג. למוכרים: ליכטשטיין מנערמעני, קאריין מסאמבאטהעלי, ד"ר מאטס מבודפשט ומארטאן (ראש חברה ציונית) מפאפא. גם בבחירה הזאת קם שאון רב מאד והאספה נפסקה. לענין השלמת הסתדרות הקהלות היה הדובר הראשון הציוני מר מארטאן מפאפא. בדברו אשכנזית גערו בו הצירים הצעירים לדבר מאדיאריט ושאוין שלישי קם לזמן רב. הדובר הציע, למסור את הדבר לועד מיוחד ולהסירו מעל סדר היום. כי התקנות, שהציע הועד בן ל"א חברים לפני האספה, אינן מכשרות להועץ עליהן. סערת מחאה עצומה התעוררה נגדו, הרב מנאדיווארד (ווארריין הגדולה) הציע להוסיף על ועד הל"א עוד י"ח איש, שיערכו תקנות חדשות וחלק מהן יובא מחר לפני האספה. הצעתו התקבלה בישיבת אחרי הצהרים אחרי סעורת וצעקות גדולות. הציונים שבתוך הצירים התאספו בפ"ע בשעת הכשר וייעצו על אדות ענינים שונים וגם על אדות הקונגרס הציוני.

(סוף יבא)

יצחק משה גרויס.

בזמן הזה. אך המערה עשרים קילומטר, גבהה שש מטר ורחבה חמש מטר, והיא עוברת יותר מאדפים ומאה מטר בעומק תחת ראש ההר. המכשולים, שתמצא חפירה כזאת עצומים מאד. בעומק כזה יפתחו מעינות מים רבים וביניהם גם מעינות רותחים, החום עצום מאד ולולא דחיקת אויר צח בכל עת אל תוך הנקרה בדרך מלאכותי ומכונות מלידות קרה לא היה אפשר לגמור את העבודה ובכל זאת היתה שם מדרגת החום נ"ב מעלות צלזיוס. בדורות הקודמים היתה חפירת מערה כזאת בתוך הסלע הגבוהה אי אפשרית. המים המתפרצים והאויר המרעיל והמחנק היו משביתים את העבודה. והיום ע"י החקירות הגיאולוגיות והגיאומטריות התגברו בני אדם על כל כחות הטבע ויסוללו דרך במעמקי סלעי מגור ויפתחו שער בחומת האלפים הגבוהה אלפי מטר, שכנתה הטבע.

מתוך עוני. ביום ד' שבוע שעבר נמצאה בקראקא אשה יהודית פייגא נעמנדעל מתה בנהר אצל המטבחיים. היא שלחה יד בנפשה מתוך עוני ומצוקה.

בשביל עניי גליציה. חברת "העזרה" של יהודי אשכנז החליטה בישיבתה האחרונה, להלוות לחברת העזרה ליהודי גליציה אשר בוויין ששת אלפים מארק בלי רבית. רוצחי יהודי. בסניעט באונגריא נהרגו זה כמה פעמים יהודים בידי נוצרים וביה"ד של המשפטים הוציאו את הרוצחים לחפשי. עתה נגמר שם דין רוצחי היהודי ר' אפרים לאנדא. האחד נשפט לארבע שנים מאסר ושנים לשתי שנים. אללג. יוד. צייטונג.

חלל. כיער אצל בורפסט נמצא הסוחר היהודי מרדכי גראס תלוי על ענף עץ. בצדעו היה נקב של ריה ומתחתיו היה מונח על הארץ בקבוק ריק וזעליו פתקא ובתבת "רעל". בכיסיו לא נמצא שום כסף או חפץ אחר. לא נודע אם שלח יד בנפשו או נפל ביד רוצח.

שוד היהודים ברוסיה. עתוני מוסקו מודיעים על אדות פרעות נוראות, שהיו בפי יא דוסיא (עיר בצורה בקרים על שפת הים השחור) נגד יהודים. פועלים שובתים התאספו לפני בית מועצת העיר. פתאם נשמע קול: "הכו את היהודים!" העם נפוץ ברחובות ויכו את היהודים ויכו וכושם ויעשו חרבן איום בבתיהם. כאשר באו אנשי צבא להשקיט את השוכנים, נפלו חמשים איש חללים ונפצעים. פחד גדול נפל על כל אנשי העיר. גם הנוצרים העשירים ברחו מן העיר. — סוכנות הטלגרף המשפעה מן הממשלה מכחישה את דבר הפרעות ומתארה את הדבר כך: הפועלים היהודים העירו את השביתה ויחלקו כרוזים בעם נגד הממשלה ויתהלכו בעיר ויפריעו את כל הפועלים ממלאכתם. הדוברים היהודים קראו: "הכריעו את הקיסר! יהי פה כמו בחוץ לארץ ונהיה שוים לכל". הפועלים הלכו אל מצבת הזברון של אלכסנדר השלישי והפוליציא הפיצתם. על אדות פרעות אין מה לדבר. רק מהלומות קטנות היו. הנוצרים הכו את היהודים ויקראו: "ישנם עוד אנשים ברוסיה, אשר יגינו על הקיסר". יהודי אחד נהרג. כשעת סבירתו היו מהלומות שנית. ראש הפוליציא קבל מכתבים בלי חתימת שם, שבהם התרו בו שימיתוהו. ההכחשה הזאת מאשרת את השמועה הבאה מפרטבורג, רק החפץ הקבוע הנראה בכל מקרי פרעות ביהודים, נראה גם פה: לגולל את כל האשמה על היהודים ויחזקו את ערך המקרים כפי האפשר. — במינסק שדחו אנשי חיל המכואים ידוהם ברכוש היהודים ויכוו ויגזלו כל אשר יכלו. ימים אחדים היו היהודים שרויים בפחד גדול.

הגזרות נגד היהודים ברוסיה. ועד המניסטרוים, הנועץ עתה בשקידה רבה על אדות התקונים, דן על דבר הגזרות לפי שעה, שנגזרו על היהודים בשנת 1881. המניסטרוים הטיל ספק בדבר האפשרות להשקיט את העם הסוער בגזרות קשות. עוזר המניסטר לעניני הפנים הגיד, כי יען יגרשו שרי הפלבים והמחוזות - אנשים ידועים ממקומותיהם והם מתקבלים אחרי כן בערים אחרות, יסיתו את העם להתפרצות. על הממשלה לצמצם את יפוי הכח האדמיניסטרציה, המרגיזה את רוח העם כתפישת המון רב, להענישם בלי חקירה ודרישה ובבדיקה פתאומית בבתי אורחים. ראש ועד המניסטרוים וויטע חזה דעתו,

לנו ומי יודע אם ימצאו המחוקקים לנכון לשנות גם את מצבנו, לבטל את הגזרות הקשות ולהכירנו בתור אנשים. הקהלות נועצות לשלוח צירים אל הממשלה להפיל את חנותם לפניו על אדות עמנו. והעתונים היהודיים מזהירים את המתחננים, שלא יאחזו בכלל "תפשת מרובה לא תפשת", שלא ירשו קעני בפתח מעט פרוורים תחת השלחן, מעט הקונים, מעט חרות, כי-אם ידרשו רק דבר אחד: משפט אזרחים. נבוכים הם היום צוררי ישראל ונבוכה גם הממשלה, כי שאלת היהודים היא כעצם בגרונם וסברא גדולה היא, שרק מפני שאלת היהודים תמנע הממשלה גם הפעם מתת קונסטיטוציא ליושבי רוסיה, כי באופן הזה תהיה מכרה לתת גם ליהודים זכות הבחירה ואי אפשר לרוסי לציר לו, כי ישבו יהודים בתוך המחוקקים ויעסקו בתקון חקים ותקנות לרוסיה הקדושה, לכן "גם לי גם לך לא יהיה". יש עתונים אנטיסמיטים הכותבים בפירוש, שאסור לממשלה לבנות פרלמנט רוס, פן יבאו גם יהודים אל הוכן. וסוכערין הנ"ל כבר הקדים לתאר בעתונו את העול הקשה, שהעמיס היהודים על הארצות, שזכויות מדיניות להם שם, שתפשו הכל בידיהם. כן אפשר מאד שמכל המהפכה הזאת לא ישאר ליהודים רק תרעומות כל העמים ברוסיה, שבגללם נבוכה תוחלתם לחרות.

בן אריה.

מכורב ומרחוק.

לשון נקיה. יושבי מארנאכרועג חדרו לפני ימים ימים אחדים בבקר השכם לקול תוף של שומר העיר. בהאספם סביבותיו שמעו את הרברים האלה: "בל איש מבם, יצמלא לו ב"א שנה, יהודי או לא יבא אל בית שר המחוז לפני ועד הבדיקה לצבא. איש אשר לא יבא, הוא או אביו, ישלם אלף כתר קנס או ירכב שנה שדמה בכית האסורים. בכלותו את דבריו ירק לפני הנאספים וינגב את פיו כשרולו הרחב וידבר עוד אל עצמו איזו דברים גסים.

סמונדיטמים. כן נקראת בתה דתית ברוסיה הדרומית, שנוסדה בשנת 1862. חכירה פשעו ברת היונית, אין להם כהנים ושום מנהגים דתים וכל עבודת האלקים היא אצלם קריאה בניבל. המלהיכה אותם לפי דבריהם ורוח הקדש נחה עליהם בקריאתם. הממשלה תלחץ אותם מאד. עתה נלאו נשוא ויחליטו כלם לצאת מן הארץ ולהתישב בקאנאדא. מספרם מאתים אלף נפש.

אבסטרקציא במסלות הברזל. הפקידים והפועלים במסלות הברזל באיטליא המציאו תחבולה חדשה, לבוף את בעלי המסלות ואת הממשלה להשיב מצבם. הם מפריעים את העבודה ואת חזרת המסעות לא בשביתה כללית, כמו שעשו חכריהם ברוסיה ובאונגריא, כי אם כאבסטרקציא, הנהוגה בין מפלגות מתנגדי הממשלה בפרלמנטים. באיטליא שולטים עדיין במסלת הברזל סדרי עבודה ישנים משנות הארבעים, שעל פיהם היו הפקידים והמשגיחים צריכים לבדוק כל מכונה וחלקיה בזהירות הרבה במרם שלחום לדרך, להודיע בכתב ועל ידי שליחים את פקודי המסלה בתחנה הסמוכה ואת השומרים על מקומות הסתעפות המסלות. על אדות יציאת המסע והתאחרו. בזמן הזה ישנם אמצעים מהירים לבדיקה וחבילות יפות להודיע בדרך טלגרפי וסמנים שונים את כל הנעשה בתחנה. אבל בסדרי העבודה הנתונים לא נזכר עוד דבר מכל אלה. והנה משתמשים עתה הפקידים בכל פרטי הסדרים הנתונים בלשונם, ותוצאות הדבר הן, שכל מסע יתאחר כשמונה או עשרה שעות, מסעות רבים אינם חוזרים כלל והכעס בתוך העם ירב מיום ליום. והפקידים עושים את שלהם ואין יכול לעבב בידם. כי הם מתנהגים רק ע"פ התקנות הכתובות ומכחישים בתורה שבעל פה. הממשלה ומועצת הממלכה משתדלות להפסיק דעת הפקידים, וכבר עלתה בידם.

נקרת הצור. בשווייץ ובאיטליא הוחג בשבוע הזה חג נצחון סבני גדול ורב הערך מאד, הוא פתיחת נקרת הצור, שנחפרה תחת סלעי סמפלון בין הרי אקף בשווייץ הדרומית, אשר בה תעבור מסלת כרזל. לחבר את שווייץ ואיטליא. העבודה נחשבת לאחד מגדולי פלאי הטכניקה

וגם מוריהם, אדירי הקתולים ואינם יודעים, כי מקור השנאה בזמן הזה ליהודים הוא על הנציון היהודי הקדמון, אשר בדת השלמה. בהחזיקם ידו שינאי ישראל הם נודעים איפא את הענף, שעליו הם יושבים. רוב שונאי ישראל מכחישים את טעמם זה ומעלימים אותו גם מעצמם. אבל יש ביניהם אנשים ישרים, אשר פיהם ולבם שוים וכבר התחילו לגלות בדרך מדע, כי בחלה נפש העמים בנצרות, שהעמיסו יהודים על שכם העמיק. מוד גלוי הוא, שמה שירבו האשכנזים הלאומיים באוסטריא לעזוב את הדת הקתולית ולהמירה בדת הלותרית הוא לא רק להתקרב בזה לפרוסיה הלותרית, כי-אם גם — רבים אומרים זאת בגלוי ע"פ הכופר ה. ס. משמברלן — מפני שהקתוליות מראה רוח יהודית. אלו היתה לאיזה עם חזק באירופה דת אחרת, שאינה נוצרית, בודאי היו מואסים גם בדת לופר, שסוף סוף גם היא מודה בקדושת הניבל היהודית. אך מאין כריזה הם מכבירים את הדת הלותרית, שהיא עכ"פ למראית עין, אשכנזית-לאומית. — והיהודים הנאורים בוויין ובבודפשט עוד לא למדו ולא שבחו מאומה. עודם שטופים בתאות ההתבוללות והמרת הדת, המתהלכת בקטב מרירי ביניהם. כחדש דצמבר האחרון המירו לא פחות מנ"ו יהודים ויהודיות את דתם בוויין לבדה. — בישיבת הועד של מועצת העיר כשבוע שעבר הרצה יועץ העיר ד"ר קרען ע"ד אסור השחיטה ויוכיח כי חכמתו הרעה עליו, כי כל שחיטה ע"פ חקי היהודים היא צער בעלי חיים וידרוש להחליט לאסור את השחיטה בבתי המטבחים אשר בעיר עד שיעשו את הבהמה מרפה בתחלה ע"י רציצת הגלגלת במקבת. ההצעה התקבלה. כונת ההצעה היא כנודע, להכביד על היהודים את ישיבתם בוויין ולהמעיט בזה את מספרם או עכ"פ להעבירם על דתם. וזאת יעשו הקתולים הנאמנים בשם הרחמים על — בעלי החיים. עצהם תופר בכל אופן, כי אף אם תקים הממשלה את גזרתם יוכלו היהודים להקים להם בית מטבחים מחוץ לעיר או להביא בשר מערים אחרות ורק הוצאות יתרות תהינה להם.

מכתבים מרוסיה.

ווארשא. הרת עולם הימים האלה לממלכת רוסיה הגדולה ולכל רחיה וכתובם גם ליהודים. ימי הדין הגדולים ותנוראים באו, רשעים נרדנים, אם לאלתר למיתה או להיות תלויים ועומדים עד שיחתך גזר דינם או עד שישבו, וששת המיליונים העברים רועדים מאימת הדין. אם מסורה בידנו מאכותינו, כי אין צרה באה לעולם אלא בשביל ישראל, מי יודע מה ילד יום ומה חלקנו כבורעות הכללית, שכאה על ארץ מושבנו. ואמנם עמול יעמלו צוררים ואדירים, לגול את כל הרעה על ראשינו. כבר נסו, כבר התאמצו, להסית בנו את כל המוני הפועלים המתפרצים, שיכלו בנו את חמתם, כמו שהיה הדבר נהג מעולם ולא הם אשמים, שלא עלה הדבר בידם. לא הרי הפועלים המסודרים, הקמים לדרוש משפט אדם, בהרי האברים הרעבים, שקמו בכל העתים בקצפם ולא ידעו מי מציק להם ומי עשקם. אלה האחרונים כאשר אך שמעו עצה אדונים נבדרים וחשובים, כי אך היהודים הביאו עליהם את הרעה ובי בעון רוצחי אלקים המה נמקים בענים, מיד נתמלאו חמה ויקומו לנקים ביהודים. ולא בן הפועלים עתה. המה כבר למדו מעט דעת, המה יודעים את כונת המסיתים ולמרות שנאתם העזה לבורשוואיזה היהודית לא יגעו ביהודים לרעה ולא ישמעו לקול מתלחשים, המספרים כי היהודים הרגו את הנערה פלונית ואת הכמר פלוני ויעשקו את עם הארץ. גם הסגולה הבדוקה והמנוסת, העלילה, כי היהודים הסבו את המלחמה (הצור) סוכערין כעתונו הגדול "גוב. וורעמיי" חדש זה עתה את העלילה, כי אנודת יהודים, שהוליכו עצים מקורעא על נהר יאלו, גרמו את המלחמה ואינו ירא כלל מפני האמת הגלויה, כי לא היהודים עשו עסקי עצים בקורעא, כי-אם אחרים, גדולי המלוכה, כי העלילה מכוננת כלפי ההמון, שאינו יודע האמת) אין לה היכלה להסב את פני מלחמת הפועלים מול היהודים. "יפול מצדנו אלף ורכבה מימינו ואלינו לא יגש". גם בתוך גם הגנו רואים עתה, כל הארץ רועשת, מאות אלפי פועלים רעבים ובטלים עושים פרעות, הופכים את הארץ, מהריבים ערים, משביתים כל סדר העולם ויבנו לא יגעו לרעה. נשתנו עלינו סדרי בראשית. כזאת לא נעשה עוד ברוסיה מימי איזוואן הנורא עד היום הזה. אך אין עתה פנאי ליהודים להתבונן בנשים הנעשים להם; יום הדין של רוסיה הוא גם יום דינם. מן העת הנבכית הוצאות רבות לעתידות היהודים. במועצת ועד המניסטרוים על אדות השנויים, העתידים להעשות בממלכה, ידברו גם על אדות החקים הנוגעים

משרה הספרות והמדעים

"אותיות" ו"מנצפ"ך". הנני בתשובת דברי למבקר

בהמצפה גליון ב', בעצם הדבר, כי אין לכתוב הרבוי של "אות" אותיות, כי אם אותות על פי דקדוק הלשון הקדמוני. הנה גם הוא בשתיקתו ואיך לא יורה בדבר, שכל בר בי רב יודע אותו. אלא מאי? הוא מעיר אותי, כי כאשר נכתב אותות נהיה מברחים לתרגם בכל פעם את המלה לפי כונתנו, פעם "וואונדער" ופעם "בוכשטאבען". החדוש הזה הוא חדוש ישן לאמר, כי מפני המועים תקנו לכתב אותיות. תקנו ישר, לעשות זדון, למען לא יכשלו אחרים בשינוי האות! אולם לו חששו הקדמונים חששה לזאת, אז היה עליהם לשנות כמעט את פני כל הלשון אשר יש בה מלים עד אין מספר, אשר להן שנים שלשה וארבעה פנים, כמו: אבינו, נביא, בנים ובנות, לבנים ולבנות, תשמר ותשמרנה ועוד, אשר לכל אחת שתי פנים; את, תורי, ירא, בגדי, נקרא, נשא, שמרה ועוד, אשר לכל אחת שלשה פנים. גם בענין אשר לפנינו איך לא התעורר המבקר ולא שאל את נפשו, מדוע תקנו רק תקנת רבים ולא תקנו גם ליחיד? הלא גם "באות" לא ידע הקורא בלי תרגום אם "וואונדער" או "בוכשטאבען" לפניו? אך האמת כמו שכתבתי במאמרי הגדול במסמך, כי קדמונינו לא כתבו אותיות בעבור "הטועים", או כי חלילה רם היו דמועים, כי אם מפני שכתבו כלשון התלמוד. אך אנחנו היום הזה הכותבים עברית, ללמד דקדוק לשוננו, איך נהיה נאח דורשים ולא נאה מקימים? הנביאים גידו לנו "אותיות" אשר תבאנה ולנו יש אותות גם אותות וסופתים וגם אותות ותנועות, כל דבר במקומו. ומן הקורא המבין דורשים אנחנו להיות קורא ומבין. לא כן המלמד הלומד לפני תלמידיו הקטנים! והיה אם יש בפיו למשל המלה הזרנגנית "קמל" כמבטא אחד גם לגמל וגם למשורק עליו לבאר ולהסביר בכל פעם את כונתו ולא יכשיל רבים בתורה. — וזה שנוגע להשערתי על אדות מנצפ"ך, לא יכלתי לדעת ולהבין את השערתי ואשר אמר עליה, כי קרובה היא מהשערתי. בהשערתי אין מקום לזכורם ולהוכחות, כי על כן השערתי הן. בכל זאת נראה! השערתי היא טבעית, אפשרית ומתקבלת. מסכימה להמסורה ויש עליה רמז בתלמוד. לא כן השערתי, מעולם לא שמענו שהיה זמן, שכתבו אבותינו אותות כל מלה בתנופת עט אחת אבל ידענו, שכתבו בלי הפסק תבות וכדברי הרמב"ן שהנבאתי. אך לא, כי היתה כל נגיעה קלה בין האותות. גם לא שמענו מעולם לאמר, כי תמונות האותות הקצוות אשר לנו הן הן התמונות הראשונות. גם יגעתי ולא יכלתי להבין ביחוד את טעמו, "מפני שבכח האותות האלה קשה הדבור וכו'". לא כן יתר האותות ובפרט לא מצאתי את ההבדל בדבר הדבור בין המ' הסגור ובין המ'! כל הדבר הזה הוא אצלי בכחית "ויש להקשות בדחק" לשער חבור האותות ולהוליד ממנו שנוי הצורות!

ישראל הלויתן.
Jüdische Zeifragen. המצב הנכחי כתנועה הציונית, שנרעש במות המנהיג הגדול, יראנו, מה העמיקו שרשי הציונות כהאזו בשדה עמנו. אמיץ החבל, המחבר את כל המפלגה בכל היסודות העקריים, שונים ומזריעים הם הזרמים הבלתי עקרים במפלגה ומפליא כלפי חוץ הוא האופן, שבו יתוכחו ראשי המדברים הציונים על אדות שאלות ההוה. אחד מראשי הציונים ברוסא האוניברסיטת ישיבין מדבר על דבר הפרוגרמה (בספרו "אוונער פראגראם", שיצא עתה לאור ע"י הוצאת "ציון" בוויין). אחרי תארו בקצור את התנועות הלאומיות השונות, שהיו בקרב היהודים בטרם קמה הציונות המדינית ואת הציונות עצמה בשבע שנות קיומה, עובר המחבר אל אחת מן השאלות החשובות, עבודת ההוה בא"י. אף שלא יסכימו הכל אל מסקנותיו, יכירו כל קוראי המחברת הקטנה, כי הרעות, שהמחבר מגין עליהם בדברים ברורים, מעידות על ידיעת ארץ-ישראל, מצבה המדינית והתרבותית ועל אהבה עזה לעמו של המחבר.

שבטי שם בקרבת אוונדרה. במזרח-אפריקה גלו התיירים החוקרים שבט שמי, הנקרא בפי יושבי הארץ

כי הממשלה לא שמה לב, כי התחבלה המובה להשקים את העם אינה הלחץ, כי אם להסיר את סבת הרעה. היהודים שונאים את הממשלה מפני מצבם החמרי המורה מאד, שנלאו כבר לשאתו והוא רק תוצאות הנזרות הקשות, שנגזר עליהם.

הסתות העם נגד היהודים. בעיר הגדולה ריגא ברוסא נחלקו כרוזים בכל חוצות העיר לאמר: "בכל הצרות הבאות על רוסא חייבים רק היהודים, המה שכרו את הסטודנטים, לכן צריכים להכות את היהודים עם הסטודנטים יחדו, זכרו את קיישינו! זכרו את הומל! ועוד דברים כאלה.

כמה הם עשרה פרצנט מן 32? בר בי רב דחד יומא יאמר, כי עשירית 32 הוא יותר משלשה, וברוסא הוא שנים בנוגע ליהודים, כן כותב "הפריינד". המניסטר מירסקי נתן רשות לבחור ביהודים למעצות הערים עד ההלק העשירי ממספר היועצים. ואם בחרסון, שחצי יושביה יהודים, נבחרו 32 יועצי העיר היתה רשות לבחור לפחות שלשה יהודים. אבל יש כלל ישן, כי בנוגע ליהודים אין חושבים את החלקים מלגו כי-אם מלבר, המספר אחד הוא לא עשירית מעשרה. כי-אם עשירית מאחד עשר, נמצא שהמספר שלשה הוא החלק העשירי לא משלשים, כי אם מלג ואחרי שאין רק ל"ב יועצים, ע"כ החלק העשירי מל"ב הוא רק שנים.

עניני הקהלות ברוסא. על יד המניסטרים הפנימי ברוסא יקבע ועד להועץ על אדות עניני הקהלות היהודיות ובעד ישתתפו צירי היהודים מן הקהלות הגדולות. גולי רוסא בבוקובינה. נציב מדינת בוקובינה פקד על שרי המחוזות, אשר תחת ידו, להשגיח, כי יצאו כל גולי רוסא (יהודים) מן הארץ במשך ששה שבועות ואם לא יצאו ימסרום ביד פקיד רוסא, אשר על הגבול-מספר גולי רוסא, שברחו מפני המלחמה, היושבים בבוקובינה שלשת אלפים ולפי דברי הרופאים כלם מנוגעים במראחם (מחלת העינים המתדבקת). סבת דגורה הקשה היא, כי יתחרו הגולים עם הפועלים יושבי הארץ בעבודתם ובהיות העבודה מצערה לא יוכלו לעמד בפניהם.

היהודי וירוש העצור הרוסי. יהודי עני בווארשא שנקנס לשלם שש מאות רובל, יען ברחו שני בניו מפני הצבא לחוץ לארץ. שלח מכתב בקשה אל בן הקיסר היונק לפטרם מן הענש. היהודי חשב, שבהראותו חבה כזאת לבנו האהוב של הקיסר ירחמו עליו. היהודי קבל שמענה, שבן הקיסר אינו יכול עדיין לקרוא את בקשתו. עוד קיישינו. ביום 23 פברואר היה בפשינוב משפט כ"ב איש, שרדפו את האשה היהודית ספיוואק שנמלטה מפשינוב ביום ההרגה ושיגוה בכפר באטשא ויהרגוה. משפטם נחרץ למאסר חדש אחד. אך ע"פ המא-ניפסח מצעבר ינקו מכל ענש. תשעה אחרים יצאו זכאים. סטאטיסטיקא יהודית ברוסא. כשבע מאות אלף ילדים חייבים בלמוד יש ליהודים ברוסא. מהם יבקרו 343,000 בחדרים, 20,000 בבתי תלמוד-תורה, 107,000 בבתי-ספר מודרניים המיוחדים ליהודים ורק 20,000 יבקרו בבתי ספר כלליים. 206,000 נערות יהודיות אינן לומדות מאומה (ברוסא אין תלמוד חובה). שבר תלמוד שישלמו כל היהודים ברוסא, עולה לאחר עשר מיליון רובל לשנה אחת וזה רק דרועאות על דחדרים, מלב בים ומלבר מורים פרטים. מספר החדרים ברוסא 24,540. מספר הנערים היהודים המבקרים בגמנויות 5481 ומספרם באוניברסיטאות 1757.

המושבה היהודית בבראזיליא בידוע יסדה ח. יק"א מעובדן הבארון הירש מושבה ליהודים גולי רוסא במדינת ריז-גראנד-דאסול בברזיליא. שם המושבה פיליפואהן. עתה מצאו שם מנוחה ל"ז בתי אבות ולהם רס"ז נפש. בבואם שמה מצאו הכל מוכן לפניהם. המקום פה-הנה, בתוך יערם ומעינות מים טובים. האוויר צח אין מחסור דבר. האנשים יתרגלו בתחלה לעבודת האדמה בשדות שכניהם.

נער משרת אל אדונו: מנהל הפינקסים סורט באוני בכל יום: אני לא באתי הנה לסבול זאת ממנו. בעל-הבית בני, אני מרוד מאד ולא תוכל לדרוש, כי אני אעשה זאת.

"משאי" (Masai). החוקרים עוד לא באו לידי הסכמה על מוצא הגוי הזה. התייר הנודע ד"ר גלאזער נוטה להאמין, כי ה"משאים" הם אפריקנים בעיקרם, אלא ששכמ"שם (הצורים) השפיעו עליהם הרבה, על כן יש למשאים אגדות שמייות (עבריות בבלייות וכו'), מנהגי דת שמיים, וגם שירידי מלים שמייות. — ואולם הפרופ. האממל משר, כי ה"משאים" במזרח אפריקה, הם צאצאי השבט הערבי משא ("משמע ודומה ומשא"); הם ישבו לפנים בצפון ערב, ואח"כ נדרו למזרח אפריקה ושם החליפו את לשונם בלשון אפריקנית. הפרופ. האממל מוצא ראיה עצומה להשערתי בזה, שבשפת ה"משאים" האפריקנים נקרא אלהים "אנג-עי" ואצל ה"משאים" הערביים נמצא על לוחות אשור-בניפל (בכתבי היתדות) שם אדם "עייכמרו", אשר פתרונו אלהי הירח ("עי") הוא כהן (כמר). בדרך אנב מעיר האממל כי בשני הפרקים האחרונים של משלי שלמה נמצאים שירידי משלים מהערביים ה"משאים", כאשר תעיר דכתובת של פרק ל' "דברי אנור בן-יקה המשא". כלומר משבט "משא", ובפרק ל"א "דברי למואל מלך משא" (אעפ"י שבעלי הטעמים הפסיוו "מלך" באתנחתא. (הזמן).

לעא טאלסטאי על אדות האמונה באלקים והנפש. הירחון "דייטשע רונדשא" מפרסם בחוברת האחרונה את רעיונות הפילוסוף והסופר הרוסי גראף טאלסטאי. הוא כותב באחד דמכתבים: הרבה חקרתי על אדות האלקים ועל אדות מהות חיי, כמעט שהטלתי ספק בשניהם. ואבחן את הדבר וזה לא כביר חפצתי לאחוז באמונה ולתמהוני הרגשתי אז במחון חזק ושקט. אשר לא הרגשתי מעודי וכל ספקותי וחקירותי לא רק שלא רופפו את אמונתי, כי אם חזקו אותה במדה מרובה. איז אף מאמין אחד, שלא יבאו לו רגעי ספק בעצם האל והספק הזה אינו מזיק, אדרבה, הוא יביאנו לדעת את אלקים ידיעה עמוקה. אמונה חזקה באלקים אפשרית רק כאשר יתגלה לאדם מחדש ולא כאשר ידעהו מכבר והוא רגיל כבר בידעיתו אותו. האל יתגלה לנו בכל פעם, כאשר נבקשוהו בכל נפשנו. — המות הוא שנוי הידיעה, שנוי הדעת את עצמו. לכן הפחד מפני המות הוא אמונה מפלה נוראה. המות הוא מקרה טוב, הבא בסוף כל חיים. על כן האדם מנוגע ביסורים. למען ישמר מהמות, שלולא כן היה כל אדם היודע את החיים ואת המות בוחר במות. ועתה אין מגיעים אל המות בלי יסורים. — המות הוא בטול הכלים, אשר על ידם הכרתי את העולם, כמו שהוא מתגלה בחיים הנכחים; שבידת הזכוכית, אשר בה השקפתי עד כה והשלטתה בזכוכית אחרת. — המות הוא מעבר מידיעה אחת לאחרת, מרמין אחד לאחר. ברגע המעבר תגלה, כי מה שנדמה לנו כדבר קים, הוא רק דמיון. בשעת המעבר רואים את הקים האמיתי או לפחות מרגישים אותו. לכן רגע המות חשוב ויקר מאד.

החרשים שמעו! לכבדיאזן יש תחבלה טבעית פשוטה וקלה. להטיב חוש שמועתם ופלא הוא, שאינם משתמשים בה, אף שתועלתה, לפי עדות הפרופסור לוקעס מברלין, גדולה מהתועלת אשר בקנה-חרשים ובמכונות המיוחדות לזה. התחבלה היא, להניח את כפות הידים מאחורי האזנים, הכף לפנים והגב לאחור, באופן שיהיה האגודל למטה מברל האזן ויתר האצבעות תהיינה כנג מעל תנוכי האזנים ומחבורות אל הצדעים. בין כף היד ובין עור האזן לא יהיה כל רוח וכן בין האצבעות. צורת כף היד עם האזן תהיה כמשפך רחב. בזה יגדל חוש השמועה על אחת שבע וגם כבדיאזן ישמע. גם לאיש בריא טוב לעשות כן, בעמדו באספה מרחוק להבימה וקשה לו לשמוע את דברי הדובר. לכבדיאזן יש גם תחבלה אחרת, להבין דברי הדובר אליו. עליו להתרגל להביט על שפתי הדובר וללמוד להכיר בתנועות השפתים את הקולות וההברות היוצאים מתוכן. הדבר יקשה בתחלה, אבל אחרי התרגל ידע גם חרש את דברי הדובר. לא טוב עושים איפא החרשים המסירים פניהם ממול הדובר ומטים אליו את אזנם האחת. שאינה נישחתה כל כך וממילא אינם יכולים להביט על שפתי הדובר. אין טוב לחרשים מלשים כפות שתי ידיהם מאחורי אזניהם באופן הנ"ל ולהביט על השפתים ולהתאמץ להבין את תנועותיהן.

ברגשי ידידות ויקר הנני מביע בזה ברכת מו"ט לאחי היקר מר משה פרענקל ליום אפריונו עם ב"ג מרת רייזל בת מר אברהם שמעוניליכט מציעשאנוב. שמואל פרענקל.

בנימין פענצאק ורעיתו מברכים את מר קלמן קורצמאן מרישא לנשואיו בכרבת מו"ט ונותנים לבבדו בחר לקה"ל.

מעמק לבי אברך את המל"ג מר משה בלומענקראנץ משרנוב לארוסיו עם בת מר קלמן ויסאפפאל מגלאנוב במו"ט. אהרן ציעבאנאבסקי.

מעמק לבי הנני מברך את מר משה פרענקל ממאשמיסק לנשואיו עם בת ה"ר אברהם שמעוניליכט מציעשאנוב. ליכוש פלנר.

הננו מביעים ברכת מו"ט למח' מר יעקב קורצמאן מרישא לחתונת בנם מר קלמן עם מרת שרה לויפבאהן ונותנים 60 חלר לקה"ל.

העניך שמעונבערג ורעיתו.

רעניא האבבערג
מאורשים
קראמא

מעמק לבי אביע ברכת מו"ט לידידי מר יצחק אלי' עללענבאגען לארוסיו עם מרת ליכא בת מר יוסף ליפשיץ מסטרי.

העלמה מרת רבקה הויזער מברכת את בלת אחיה מרת ליכא אייכמאן בכרבת מו"ט לארוסיה ונותנת בחר לקה"ל.

הנני מברך את ידידי מו"ט שמשון גאטעס מאן בן הה"צ מסניאטין ליום חפתו בכרבת מו"ט.

רפאל בלומער בדיסעלדארף.

אנחנו מברכים את רענו מר מענדל ריממער לחתונתו עם בת ר' אלטער עזרו מו"ץ בסטריוב, שתהי' ביום ב' אד"ש.

אלי' לאנדא. אלימלך צוקער.

אש מתחת לארץ. בהרי אוראל המפרידים בין רוסיא האירופאית ובין סיביר יכרו לא רק זהב, כי אם גם פחמים. ישנם שם מכרות המשתרעים פרסאות אחדות מתחת לארץ במערות ומחלות, שמראיהן כמראה עיר גדולה. כחדש שעבר פרצה אש באחת המערות האלה וי"ד פועלים נשרפו. את האש אי אפשר לכבות, כי אין תחבולה לזה, היא תבער כמה שנים וזרי הפחמים יכלו בעשן. ארבעה מיליונים פוד פחמים הוציאו ככל שנה מן המכרה הזה, אלפי פועלים נשארו בלי עבודה. מכרות אחרים בהרי אוראל בוערים זה שנים אחדות ואין מנחה. אין לשער כמה שנים יבערו עוד.

ארגו מכתבים.
צו"ד ס': למקרי נכבה קמנים אין מקום בעתון שבועי. — י"ב ג"ה: אינו מוכשר. — ד"ר כהן: הודיענו אדרסתך.

מלון אשכנזי-עברי.

מכיל את כל אוצר המלים האשכנזי ותרגום כל מלה בעברית. מלה העברית לקוחות מכל ספרותנו העתיקה והחדשה. המחבר השתמש כלם החדשים, שהתחדשו בשפתנו בעת האחרונה ומה שחסר עוד השלים ע"פ לשון אשור, סוריה וערב. מחיר כל חוברת חצי הכתר.

נערך ע"י ה"ר מ. מארגל
יוצא לאור בחוברות ע"י

L. KLEIN, Buchhandlung, Požega (Slavonien).

יצא לאור "האשכול" כך המישי.

הכרך הזה מחזיק עשרים גליונות בדפוס ובו באי הענינים האלה: א) פני הדור מאת העורך; ב) הנביא (שיר) — יחזקאל לעוויט; ג) לשאלת הישוב — אינניר נ. נ.; ד) אנשי השם כחין — ד"ר ש. רובין; ה) הירדן (שיר) — א. ליכושצקי; ו) אשר ניצבנו — ד"ר ש. ברנפלד; ז) בין איש לאשתי (תמיהה) — ש. ל. ציטקין; ח) ר' אברהם אבולאפא — העורך; ט) שושנה (ציור) — ר. בריינין; י) ר' יוסף קולון (מהרי"ק) — ש. א. הורוויץ; יא) ליג בעומר (ציור) — מ. ד. ברנדשטער; יב) קינה — יחזקאל לעוויט; יג) נחום סוקולוב — עפשטיין; יד) אכפתור דצארין (ציור) — צהיר; טו) תנו לי חיים (שיר) — א. ליכושצקי; טז) התמימים (ספור) — שמעון יושקביץ; יז) יושבי א"י ושכניהם — ש. מ. לור; יח) לתולדות השמרונים — ד"ר גלבהויז; יט) מעלות נשים (שיר) — מרדכי סטרעליסקער; כ) ד"ר משה פרידלנדר — המביט; כא) הנר הכבוי — י. פרידהוף; כב) השביר — אברהם לבנסאט; כג) המתורא כתר אס' פחד יצחק — ד"ר מרגליות (פלורנץ); כד) מפנקסאות ישנים בהיכרסהיים — ד"ר לעוויטסקי; כה) האספו (שיר) — יחזקאל לעוויט; כו) חולם הגיטו — ד"ר ארכסנדר; כז) משה או משוי — י. שטיינר; כח) קרא כפשטיה — הנ"ל; כט) פירורים — נ. ש. ליכאוויטש; ל) תכלית מעשה שמים וארץ — ש. אלכסנדרוב; לא) שברי לוחות — פ. ה. וועטשטיין; לב) אגרות בקרת — אברהם עפשטיין; לד) תשובה מאבהה — ד"ר גרינווט; דה) מאמר בקורת — ח. ר. פרידברג; דה) דקדוקי ספרים; לו) יריעות ספרותיות (לו) רשימת ספרים חדשים.

מחיר הכרך החמישי הוא 1.30 פל'. מחיר כל חמשת הכרכים רק 5 פל'.

להשיגו אצל העורך והמו"ל: Rabbiner Dr. I. Günzig, Loschitz (Mähren)

PAPRIKA UNG.

Szegediner I-a Rosenpaprika süßs, garantiert echt, anerkannt vorzügliche Qualität. Eigene Fächung per Kg. um 5 Kronen. Versand unter Nachnahme von 1 Kg. aufw. franko. Garantie Zurücknahme der Nichtkonvenierenden. Landesproducten Versandt-Geschäft -- Haupt A. Rudolf. Budapest, VII., Ovodag 22. K.

בשורת ספר חדש! ס' תו חיים

זה ספ' תולדות (חיד"א) האדם הגדול בענקים, מלאים זיו ונוגה מפקים, הן הן תולדותיו, הן הן גבורותיו מרן חיים יוסף דוד אוולאי וצ"ל זה בא בקורתו, חבוריו וספרתו, מעשיו וצדקתו, מיום לידתו עד עת פקודתו, הבניה וגם חקרה ה"ר מנחם מאנדל קרענגיל מקראקא, בהמ"ס "שם הגדולים השלם". מחירו רק חצי כתר. על האדריסה:

Emanuel Krengel, Krakau.

Aron Geller

Baumwolle-Garn-Fabrik
Bohorodeczany (Galizien)

ליעצערט צו ביליגסטען פרייע זעהר פיינע אונד ווייכע.

בוימואלגארנע

פערשיעדענע סארטען, וועלכע בעזאנדערס פיר שמריקמאשינען זעהר געאייגענט זינד. ביטטע אום פראבעכעשטעללונג.

למדו עברית

מורה שפת עבר וספרותה הנני. ובמשך שלשים שנות עבודתי קנית לי נסיונות רבים ועשירים במקצוע זה. האבות החפצים בהשתלמות בניהם, יתנום על ידי ואמלא חפצם עצהיו"מ. נערים בעלי בשרון יובלו ללמוד אצלי גם דקדוק לשון ארמית, דקדוק לשון התלמוד, דברי ימי ישראל ועוד. גם אלמד מרחוק השפה ורקדוקה ע"י מכתבים. עפ"י מתורה קלה וחדשה.

משה יוסף הלמן.

M. J. Heilmann, Podgórze,
Józefinska 24.

SINA PELZ, KRAKAU

Gegründet 1873.

Oesterreich.

איך ליעפערע ציאניסטען-אוהרען אנקער רעמאנטואר, גענויא רעגולירט, מיט מנג-דוד אבצייען א 3.25 פל.; ציאניסטען-קעטמע מיט בילד הערצלם פיינסטע אויספיהרונג א 60 קר.; ציאניסטען קראוואט-נאדעלן פיינסטע ארבייט א 15 קר.; גראסעס פאבריקס-לאגער פאן אוהרען, גאלד, זילבער עט בינא-זילבער, מוזיק-ווארען אונד אנדערע בעדארפס-ארטיקעל מיט שטוי-גענד ביליגען פרייזען. עקספארט נאך איבעראלל. אויף פערלאנגען שיקע איך אילוסטירטע פרייז-קוראמע מיט צירקא 2000 אילוסטראציען חנם אין כסף.

גימנאזיום עברי.

צו יקציט התלמידים לקח מוז צוקרא, ס"ק ופוסקים ציחד עס כל התלמידים, אשר ילמדו בגוננות אשר להמוסלה ויחונכו צדתנו ולמונתנו הקדושה המוכרה לנו. ובסוף השנה יקבלו תעודות, אשר יסוו צמרכן לכל דבר לתעודות הגוננות אשר להמוסלה. לנאכלים כסרים צוזל ולהשגחה ונעולה ידאג הרצ ראש ציה"ק. גם פולנית ילמדו עס. התלמידים שאינם צקחים צשפת אשכנז מוכרחים להכנס פה להחלקת-ההכנה (פרוגימנאזיום) עשה חדשים קודם התחלת שנת הלימוד וסם יכולים להתקבל לי וסם תעודה וצ"ק.

האדרסה: Rabbiner Dr. M. JUNG, Ung. Brod (Mähren)

Lekarza pułkowego i fizyka Dr. G. Schmidta
sławny
Olejek słuchowy
usuwa czasową głuchotę, szum w uszach
i przytępiony słuch nawet w razie zada-
wnienia.
Do nabycia po złr. 2.— za flaszkę ze
sposobem używania tylko w aptece
Piotra Mikolascha we Lwowie.

ערשטע לעמבערגער
כשר דאמפף זעלבווארען פאבריק
פאסט עט קאמפ.
לעמבערג, גאזוואנאסע נומער 10.
קארל-לודוויגשטרא. 41.
הויפטפיליאלען
באזשניצא 20
באזשניצא 18

איינציג ראשטעהענדע כשרה זעלבווארען
פאבריק, וועלכע איז געווען אויפגעבויט אונד מיט
הכשר מהרב הגאון הגדול רשכבה"ג מוה"ר
יצחק שמעלקעס האב"ד מק"ק לבוב שטעהט.
ערציגט דיא שענסטע סאלאמי עט פערשידע
דענע זעלבווארען צו ביליגען פרייזען

Markus Horner
Krakau, Jozefsg. 3.
גראססעאנדלער פאן בוטשער
בריווע עט שוויצער שאפקעזע
בין דער ערשטער דער זייט 10 יאהרען
הער דאס קאנסונספעטמא איינצע
פיהרט האבען בין מיט דיעזעס ארטיקלע
קאנקורענצען נעמען אלע פאבריקען.
פערזעהן בהכשר גאנץ זיכער נעם ער
הג חפסח. פערקויפט פאן 5 ק"ג
אויפערמאס, פראביערט נור איינמאל
אונד איבערצייגט אייך פאן מיינעם
רעזעלען געשעפט אונד ווערדעט איהר דאן
זיכער נור צו מיר דאס פערטרייען
האבען.

יודישע צייטפראגען.
אונטער ריעזעס שטעל ערשיינט אין
אונזערעס פערלאגע איינע סעריע פאן
בראשורען, דיא אקטועלע יודישע
צייטפראגען "בעהאנדעלט".

נומר 1 זאכען ערשיינען!
"אונזער פראגראם"
פאן אינזש. מ. אוסטישקין.
דעמענסט ערשיינט נומער 2
פאלעסטינא ארער טעריטאריע
פאן א. קאראלניק.
פרייז איינעם עקועמפ. 40 העל. פאראם 10 ה.
100 עקועמפלארע 80 קראנען.
פערזאנלעך נעמען פאראייניגונדענע דעם בעד
טראנסע ארער נאכאממע.
Verlag »Zion« (Samuel Inslicht)
Wien II/3 Untere Augartenstr. 9

Wyd.: Naftali Hof.
S. M. Baser.
Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer.
Drukiem S. L. Deutschera w Podgórzu

Schicht-Seife
„Hirsch“ Marke: „Schlüssel“

Beste, ausgiebigste und deshalb billigste Seife.
Frei von allen schädlichen Beimengungen.
Überall zu haben!
Beim Einkauf achte man besonders darauf, dass jedes Stück Seife den
Namen „Schicht“ und eine der obigen Schutzmarken trägt.

דער שטאלץ יעדער תיופורי
איז איין גוטער קאמפער.
**קאטהעריינערס
קנייפ-מאלצקאפפער**
זאלטע ביי בערייטונג דעם
מעגליכען קאפפער-געשטערענ-
טעם אין קיינעם הויזהאלטע
מעהר פעהלען.
**מאן פערלאנגע נור אריינגאל-
פאקעטע מיט דעם נאמען „קאטה-
ריינער“ אונד קויפט ניט, וואס
אפפערן צוגעוואגען ווירד.**

קאנצערט-גראממאפאן אונד פאנאגראם.
רייזעג איוואהאל פאן יודישען אונד העבראישען
פלאטטען אונד וואלצען נור אין אונזערע צייכעטעס
ספעציאלהייט צו בעציעהען. עכטער קאנצערט-גראמ-
מאפאן, מיט 5 פלאטטען גראממא, נור 40 ל.
פארייגליכער פאנאגראם, מיט 5 וואלצען
גראממא, נור 8.90 ל. פרייזקאנצעס גראממא אונד
פאנאגראם. ערשטעס ספעציאלהייט פאן עכטען גראממא-
פאנאגראם אונד פאנאגראפער ען גראם עט ען דעמאל.
Josef Wechsler, Krakau und Warschau
(in Krakau: Grodgsasse 71).

ניי איינגעריכטעטע קראקויער
כשרה דאמפף זעלבווארען-פאבריק
מיט דער בעסטען מאדערנסטען מאשינע, ערציגט שענע, פרימא סאלאמי,
ווערנאנזער, ברוסט, שניטען, קרענוויסמאל א. ו. ו. פערזעהען מיט הכשר
של הרב הגאון דפה שליט"א. עמפפעלעט צו בילדיגסטען פרייזען.
אויף פערלאנגע ווירד פרייזקאנצעס עט הכשר איינגעשיקט.
מנחם מענדל גראזער.
Emanuel Glaser, Dampfselchwarenfabrik
KRAKAU, Bożego-Ciała 8.

טפירעפסי
לחלי-הנפילה ר"ל, לשבץ (קראמפף) ולמחלות
עצבים אחרות ידרשו ספר מיוחד לזה
ויקבלוהו בחנם פראנקא ע"י
Privil. Schwanen-Apotheke
Frankfurt a. M.

בעקאנטמאכונג.
איך מאכע היערמיט בעקאנט, דאס
הערר Nathan Wolf in Strzyi דער אייניינע
פערטערער מיינער זייט 32 יאהרען
שטעהענדע או. בעפארצונטע זעלבווארען-
פאבריק איז. איך האב רעמוועלכען דען
אללייניגען פערקויפט מיינער זעלבווארען
אין סמריא איבערגעבען. ווער מיט זיינעם
מאגען פארזיכטיג אומגעזעהט אונד רעפלעק-
טירט אויף מיינע ווארען, קאנען דיעזעלכע
נור ביי הערר נתן וואלף זעקאממען. ער
בעקאממט פאן מיר צוויימאל טעגליך
פרישע קרענוויסמאל. ביטע דאסער
איהן צאהלדייך צו בעזוכען.
Hirsch Gronner's Sohn
(B. Gronner) Krakau.

מורה עברית יבקש
בתור מורה ומנהל (דירעקטאר) לתלמוד
תורה כללי של עדהנו. ההעודות
הדרושות הנה: א) ידיעה שפת עבר,
הנ"ך תלמוד וספרות העברית הישנה
והחדשה; ב) כי שמש בתור מורה בכיר
ספר עברי ויפיק רצון; ג) העודות יושר.
היתרון לאלה אשר קנו להם נסיון בהוראת
עברית בעברית. — משכורת המנהל הוא
2000 בטר לשנה. — איש אשר מלאו
לו חמשים שנה לא יקבל. — המנהל
יובל להרויח פה מהוראות שעה סכום
הגון. — על החפצים במשרה הזאת
עליהם להודיע זאת עד ר"ח ניסן ש"י
לא יאוחר.
הכתבת:
Cultusvorstand Rohatyn (Galizien)

יין משמר לפסח יין משמר מנסך
נאראנטירט עכט נאטור-וויינע
CH. W. BITTMANN
Weingrosshandlung
Czernowitz, Rathausstr. Nr. 18.
עמפפעלע מיינען וויינגראססלאגער
פאן עכט נאטור רומענישע וויינע,
וויא אייך אונגארישע מעדיצינאל-
וויינע צו זעהר ביליגען פרייז.
בעקאממענסווערט איז, דאס איך מיינע
וויינע פאן דען בעסטען טרויכען-מארטען
פערזענליך אין דער וויינלעזע
פערסעס, איך קאן דאדורך פיר דיע
עכטהייט דערזעלכען גאראנטירען.
אום צאהלדייכע אויפטרגעגע ביטעט
חיים זאב ביטמאן
טשערנאוויץ, ראטההויזשטראסע 18.

נאד דעם בראנד אין
דער שווייץ
פערקויפט איך איינע עכטע
זילבער-איהר אום 4.60 ל.
עבענזא איינע לאנגע זילבער-
קעטטע אום 1.25 ל. פ.
נאכאממע. זאלאנגע פאר-
ראטה רייכט.
Josef Feil, Krakau, Grodgsasse 60
Uhrmacher & Juwelier
אויף פערלאנגע זענדע פרייזקאנצעס גראממא
8 פראקא.